RNI NO. MAHMAR/2020/84035

Sachin Sir's English Speaking
Its 100% guaranteed course
सबसे आसान तरीकेसे
अंग्रेजी बोलना
सिखानेके लियेही
हम जाने जाते है।
9028851719

BAHUJAN SAURABHA
बहुजन सौरभ

उपलब्ध आहे!
मिस्त्री, टाइल्स फिटर, पेंटर, कारपेंटर, प्लंबर इत्यादीसाठी खालील नंबर वर संपर्क करावा.
संपर्क मो. 8482839451

शुक्रवार, २१ नोव्हेंबर २०२५ | वर्ष : ५ | अंक : २४२ | दैनिक | किंमत : ₹ ५/-
Friday, 21 November 2025 | Year : 5 | Issue : 242 | Daily | Rate: Rs. 5/-

बिहार निकालांबाबत आयोगाला खुले पत्र

सर्वोच्च न्यायालयाच्या माजी न्यायाधीशांसह 175 प्रमुख व्यक्तींनी ...

हैदराबाद : सुदर्शन रेड्डी आणि 175 प्रमुख व्यक्तींनी बिहार निवडणुका, निवडणूक आयोग आणि मतदार याद्यांच्या विशेष सघन पुनरावृत्ती (SIR) वर टीका करणारे एक खुले पत्र लिहिले आहे. या प्रमुख व्यक्तींनी बिहार निवडणूक निकालांना फसवे म्हणून निषेध केला आहे आणि विरोधकांना ते स्वीकारू नये असे आवाहन केले आहे. ***'आम्ही, या देशातील नागरिक, पूर्णपणे पारदर्शक, जबाबदार, मुक्त आणि निष्पक्ष निवडणुकांची मागणी करतो. आम्ही बिहार निवडणूक निकालांना फसवे मानतो आणि विरोधकांनी हे निकाल स्वीकारू नयेत अशी मागणी करतो,'*** असे खुल्या पत्रात म्हटले आहे.

या आकडेवारीत पुढे असे म्हटले आहे की, एसआयआरची सध्याची व्यवस्था कोणत्याही मार्गाने सत्ता टिकवून ठेवण्याचा प्रयत्न करणाऱ्या सरकारच्या इच्छा पूर्ण करते. बदलाच्या नावाखाली, एक मनमानी निवडणूक प्रक्रिया आयोजित केली जाते. प्रेक्षक, विश्लेषक आणि भाष्यकार म्हणून, आपण सर्वांनी पाहिले आहे की ही बदललेली व्यवस्था लोकशाहीला कशी कमकुवत करते आणि पारदर्शक, मुक्त आणि निष्पक्ष निवडणुकांच्या तत्त्वांना कसे कमकुवत करते.

त्यांनी पुढे म्हटले आहे की, 'आपल्या लोकशाही आणि संविधानाच्या रक्षणाच्या लढाईत हा एक नवीन अध्याय आहे. आता, फसवणुकीचा खेळ उघड झाला आहे. मतदारांना जाणूनबुजून काढून टाकले जात आहे आणि समान काळजीने नवीन मतदार जोडले जात आहेत, ज्यामुळे एका विशिष्ट उमेदवाराचा विजय सुनिश्चित होतो. आम्ही बिहारच्या लोकांसोबत उभे आहोत आणि हे निवडणूक निकाल नाकारतो.' पत्रात पुढे म्हटले आहे की, 'निवडणूक आयोगाच्या मते, SIR प्रक्रिया 2003 च्या प्रक्रियेवर आधारित आहे, परंतु प्रत्यक्षात ती कोणत्याही प्रकारे साम्य दर्शवत नाही. ती हुशारीने प्रत्येक मतदारासाठी एक नवीन फॉर्म जोडते, ज्यामुळे त्यांना पुन्हा नोंदणी करावी लागते. वगळण्याची प्रक्रिया आणि अंतिम यादी पारदर्शकता आणि जबाबदारी दर्शवत नाही. या बदललेल्या प्रक्रियेमुळे बिहारमधील लाखो लोकांचा मतदानापासून वंचित राहतो. या प्रमुख व्यक्तींनी पुढे म्हटले आहे की, 'भारताचे मतदार म्हणून आम्ही एकजूट आहोत. आमचा असा विश्वास आहे की कोणताही पात्र मतदार वगळला जाऊ नये. या बदललेल्या निवडणूक प्रक्रियेत सहभागी झाल्याबद्दल राजकीय विरोधामुळे आम्ही निराश आहोत.' मतदार हक्क मोर्चाला व्यापक पाठिंबा असूनही, निवडणुकीत भाग घेणे

> या प्रमुख व्यक्तींनी आरोप केला की सध्याच्या नेतृत्वाखाली निवडणूक आयोग संरक्षकाऐवजी शिकारी म्हणून काम करत आहे. आम्ही भारतीय निवडणूक आयोगाला त्याच्या सध्याच्या स्थितीत वैध मानत नाही. आम्ही पुन्हा एकदा निष्पक्ष, अराजकीय आणि संविधानानुसार पालन करणाऱ्या निवडणूक आयोगासाठी लढू. खुल्या पत्रावर स्वाक्षरी करणाऱ्या व्यक्तींमध्ये सर्वोच्च न्यायालयाचे माजी न्यायाधीश बी. सुदर्शन रेड्डी, माजी भारतीय प्रशासकीय सेवा (IAS) अधिकारी देवश्याम एमजी, राजकीय अर्थशास्त्रज्ञ आणि लेखक परकला प्रभाकर, आंध्र प्रदेश उच्च न्यायालयाचे माजी न्यायाधीश शंकर केजी, चित्रपट अभिनेते प्रकाश राज, तंत्रज्ञान आणि सुरक्षा सल्लागार माधव देशपांडे, जनता समाज (बिहार)चे राम शरण, बिहारचे सामाजिक कार्यकर्ते रशीद हुसेन यांचा समावेश आहे.

या फसव्या पद्धतीने स्थापन झालेल्या सरकारला वैध ठरवते. शिवाय, देशभरातील तळागाळातील नागरी समाज संघटनांसोबत धोरणात्मकपणे काम करण्याची क्षमता विरोधी पक्षांमध्ये नसल्याचे दिसून आले आहे. या निवडणूक संकटादरम्यान नागरी समाजाने अनेक प्रभावी पावले उचलली आहेत. आम्ही विरोधी पक्षांना बिहार निवडणुकीपासून शिकण्याचे आणि लोकशाहीला बळकटी देणारे वातावरण निर्माण करण्यासाठी एकत्र काम करण्याचे आवाहन करतो. लोकशाही आणि संविधानाचे रक्षण करण्यासाठी त्यांनी जनतेसोबत काम करावे. ते म्हणाले, 'आणखी 12 राज्यांमध्ये एसआयआर प्रक्रिया लागू होणार असल्याने, आम्ही गप्प बसणार नाही.

महत्त्वाच्या बातम्या

मध्य प्रदेशातील न्यायिक अधिकाऱ्यांचे निवृत्तीचे वय 60 वरून 61 वर्षे केले

नवी दिल्ली : सर्वोच्च न्यायालयाने गुरुवारी मध्य प्रदेशातील न्यायिक अधिकाऱ्यांचे निवृत्तीचे वय 60 वरून 61 पर्यंत वाढवले. मुख्य न्यायाधीश (सीजेआय) बी.आर. गवई आणि न्यायमूर्ती प्रसन्ना बी. वराळे आणि के. विनोद चंद्रन यांच्या खंडपीठाने त्यांच्या अंतरिम आदेशात तेलंगणा उच्च न्यायालयाच्या अशाच एका निर्णयाचा हवाला दिला. राज्य सरकार असे करण्यास तयार असताना न्यायिक अधिकाऱ्यांना ही सवलत का देऊ नये, असा प्रश्न सर्वोच्च न्यायालयाने विचारला.न्यायिक अधिकारी आणि इतर राज्य सरकारी कर्मचाऱ्यांचे वेतन एकाच सरकारी तिजोरीतून दिले जाते, असे खंडपीठाने म्हटले आहे. न्यायालयाने पुढे नमूद केले की, इतर राज्य सरकारी कर्मचाऱ्यांचे निवृत्तीचे वय 62 वर्षे आहे. उच्च न्यायालयाचे न्यायाधीश आणि जिल्हा न्यायालयाचे न्यायाधीश यांच्या निवृत्तीच्या वयात आधीच एक वर्षाचा फरक असल्याचे न्यायालयाने नमूद केले.

मुख्यमंत्री नितीश कुमार यांनी घेतली शपथ

पाटणा : नितीश कुमार यांनी मुख्यमंत्रीपदाची शपथ घेतली. दरम्यान, उर्वरित 26 मंत्र्यांनीही शपथ घेतली. सम्राट चौधरी, विजय सिन्हा, विजय चौधरी, बिजेंद्र प्रसाद यादव, श्रवण कुमार, मंगल पांडे, दिलीप जैस्वाल, अशोक चौधरी, लेशी सिंग, मदन साहनी, नितीन नवीन, रामकृपाल यादव, संतोष सन रामकृपाल यादव, मोहम्मद खान, सुमन, सुमन कुमार, संजय सिंग टायगर,अरुण शंकर प्रसाद, सुरेंद्र मेहता, नारायण प्रसाद, रामा निषाद, लखेंद्र कुमार रोशन, श्रेयसी सिंग, प्रमोद कुमार, संजय कुमार, संजय कुमार सिंग, दीपक प्रकाश कुशवा या मंत्र्यांनीही शपथ घेतली आहे.

माडवी हिडमा हा देशातील सर्वात धोकादायक नक्षलवादी : गृहमंत्री अमित शहा

नवी दिल्ली : नक्षलवाद हा नेहमीच भारतातील सुरक्षेचा एक मोठा प्रश्न राहिला आहे. सध्याच्या सरकारने त्यावर उपाय म्हणून विविध धोरणे अवलंबली आहेत. केंद्रीय गृहमंत्री अमित शहा यांनी वारंवार सांगितले आहे की सरकार मार्च 2026 पर्यंत भारतातून नक्षलवादाचे उच्चाटन करण्यासाठी वचनबद्ध आहे. हे साध्य करणे सोपे नसले तरी, 18 नोव्हेंबर रोजी सरकारने माओवाद्यांना मोठा धक्का दिला. छत्तीसगडमधील प्रत्येक मोठ्या माओवादी हल्ल्यामागील सूत्रधाराला संपवण्यात आपल्या सुरक्षा दलांना यश आले. त्यानंतर, असा दावा केला जात आहे की माडवी हिडमाच्या मृत्यूने, देशातील नक्षलवादाची उलटी गिनती सुरू झाली आहे.

नाशकात कडाक्याच्या थंडीत भल्या पहाटे सैन्यभरतीसाठी तरुणाई मैदानात!

नाशिक : शहरात कडाक्याची थंडी असतानाही भल्या पहाटे सैन्यभरतीसाठी राज्यभरातून आलेल्या तरुणांचा सळसळता उत्साह पाहायला मिळाला. देवळाली कॅम्प छावनी परिषदेमधील बाळासाहेब ठाकरे क्रीडा 303 जवानांसह इतर 14 पदांसाठी ही भरती सुरू आहे.

...या जिल्ह्यांतील युवकांनी गाळला घाम
अहिल्यानगर, अकोला, अमरावती, छत्रपती संभाजीनगर, गडचिरोली, जालना, रत्नागिरी, धाराशिव, पालघर, नंदुरबार आणि जळगाव जिल्ह्यांतील सुमारे साडेतेरा हजार युवकांनी भरती प्रक्रियेत सहभागी होऊन थंडीच्या कडाक्यात घाम गाळला.

आज या जिल्ह्यांमधील युवक जाणार सामोरे
नाशिक, पुणे, मुंबई शहर, बृहन्मुंबई, रायगड, परभणी, हिंगोली, यवतमाळ, गोंदिया, चंद्रपूर या दहा जिल्ह्यांमधून हजारो युवक डोळ्यांत सैनिक होण्याचे स्वप्न घेऊन देवळाली कॅम्पमध्ये दाखल होत भरती प्रक्रियेला सामोरे जाणार आहेत.

पहाटे झुंजूमुंजू होताच मैदानावर भरती प्रक्रियेला सुरुवात होते. येत्या 28 तारखेपर्यंत ती चालणार आहे. 1,800 मीटरचा वर्तुळाकार धावण्याचा टास्क थंडीच्या कडाक्यात निर्धारित वेळेत पूर्ण करणारे उमेदवार पुढील वैद्यकीय चाचणी व लेखी परीक्षेसाठी पात्र ठरतात.

IIT दिल्लीमध्ये देशातील पहिल्या Gen-Z पोस्ट ऑफिस' ची सुरुवात

नवी दिल्ली : भारतीय टपाल विभागाने देशातील पोस्ट ऑफिस आधुनिक आणि युवाकेंद्रित करण्याच्या उद्देशाने मोठे पाऊल टाकले आहे. या उपक्रमांतर्गत IIT दिल्लीच्या परिसरात देशातील पहिले 'Gen-Z थीम' असलेले पोस्ट ऑफिस सुरू करण्यात आले आहे. संचार मंत्रालयाने या उपक्रमाला आपल्या मॉडर्नायझेशन मिशनचा महत्त्वाचा भाग म्हटले आहे. IIT दिल्लीतील हे पोस्ट ऑफिस पूर्णतः नव्या लूकमध्ये सजवण्यात आले असून, त्याचे डिझाइन विद्यार्थ्यांच्या थेट सहभागातून तयार करण्यात आले आहे. या पोस्ट ऑफिसमध्ये, मॉडर्न इंटीरियर, वाय-फाय झोन आणि विविध ग्राफिटीचा वापर केला आहे. विद्यार्थ्यांसाठी स्पीड पोस्टवर विशेष डिस्काउंट, QR कोडद्वारे पार्सल बुकिंग आणि स्मार्ट सर्विस टचपॉइंट्स अशा सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत. हे Gen-Z पोस्ट ऑफिस डिजिटल तंत्रज्ञानावर आधारित असून यामध्ये कॅशलेस व्यवहार आणि त्वरित पोस्टल सुविधा यांना विशेष महत्त्व देण्यात आले आहे. IIT परिसरातील 10,000 पेक्षा अधिक विद्यार्थी आणि कर्मचारी याचा लाभ घेणार आहेत.

आफ्रिकेत पहिली G20 बैठक

प्रधानमंत्री आणि अनेक जागतिक नेते उपस्थित राहणार

नवी दिल्ली : दक्षिण आफ्रिकेत होणाऱ्या G20 नेत्यांच्या शिखर परिषदेपूर्वी जागतिक आर्थिक आणि धोरणात्मक मुद्द्यांवर सखोल चर्चा करण्यासाठी भारत सरकारने या भेटीचे वर्णन एक महत्त्वाची संधी म्हणून केले आहे. परराष्ट्र मंत्रालयाचे सचिव (ER) सुधाकर दलीला म्हणाले की, पंतप्रधान नरेंद्र मोदी 21 ते 23 नोव्हेंबर दरम्यान जोहान्सबर्गला भेट देतील, जिथे ते G20 नेत्यांच्या बैठकीत सहभागी होतील.

सुधाकर दलेलाने सांगितले की, ही जी-20 शिखर परिषद पहिल्यांदाच आफ्रिकेच्या भूमीवर होत आहे. राष्ट्राध्यक्ष सिरिल रामाफोसा यांच्या निमंत्रणावरून आयोजित केलेली ही स्पर्धा भारतासाठी देखील महत्त्वाची आहे कारण 2023 मध्ये यशस्वी अध्यक्षपदानंतर भारत या व्यासपीठावर आपले प्राधान्यक्रम व्यक्त करू शकेल. प्रधानमंत्री मोदींचा हा दक्षिण आफ्रिकेचा चौथा अधिकृत दौरा असेल. यापूर्वी त्यांनी 2016 मध्ये द्विपक्षीय भेटीसाठी आणि 2018 आणि 2023 मध्ये ब्रिक्स शिखर परिषदेसाठी भेट दिली होती.

डॅलेला म्हणाले की, त20 आता आंतरराष्ट्रीय आर्थिक सहकार्य आणि जागतिक महत्त्वाच्या मुद्द्यांवर चर्चा करण्यासाठी एक प्रमुख मंच बनला आहे . हा गट जगाच्या GDP च्या 85 टक्के आणि लोकसंख्येच्या अंदाजे तीन चतुर्थांश लोकांचे प्रतिनिधित्व करतो. त्यांनी सांगितले की, या मंचावर जागतिक स्थिरतेवर थेट परिणाम करणाऱ्या मुद्द्यांवर विशेष लक्ष केंद्रित केले जाईल. यामध्ये शाश्वत विकास उद्दिष्टांवरील प्रगती, जागतिक प्रशासन संस्थांमध्ये सुधारणा, पर्यावरणीय आणि हवामान आव्हानांना तोंड देणे आणि डिजिटल दरी भरणे यांचा समावेश आहे.

काश्मीर टाइम्सच्या कार्यालयातील छाप्यामध्ये एके-47 जप्त

काश्मीरच्या 'या' ऑफिसवर SIA ची धडक कारवाई

श्रीनगर : जम्मूमध्ये काश्मीर टाइम्सच्या कार्यालयावर छापा जम्मू आणि काश्मीर पोलिसांच्या राज्य तपास यंत्रणेने जम्मूमधील काश्मीर टाइम्स या इंग्रजी वृत्तपत्राच्या कार्यालयावर छापा टाकला आहे. वृत्तपत्राच्या कार्यालयावर देशविरोधी कारवायांमध्ये सहभागी असल्याचा, देशाविरुद्ध द्वेष पसरवण्याचा आणि सार्वभौमत्वाला धोका असल्याचा आरोप आहे. सूत्रांनी दिलेल्या माहितीनुसार, एसआयएच्या छाप्यादरम्यान, जम्मूमधील काश्मीर टाइम्स वृत्तपत्राच्या कार्यालयात शोध मोहिमेदरम्यान काही एके-47 राउंड, पिस्तूल आणि एक ग्रेनेड लीव्हर जप्त करण्यात आले.

एका अधिकाऱ्याने सांगितले की, 'देशाच्या हिताच्या विरोधात कारवायांचे गौरव केल्याबद्दल' वृत्तपत्राविरुद्ध गुन्हा दाखल करण्यात आला आहे. अधिकाऱ्याने सांगितले की, एसआयएच्या अधिकाऱ्यांनी वृत्तपत्राच्या परिसराची आणि संगणकांची कसून तपासणी केली. प्रकाशन आणि त्याच्या प्रवर्तकांवर गुन्हा दाखल करण्यात आला आहे आणि त्यांची चौकशी केली जाऊ शकते.

नगरपरिषदा, नगरपंचायतीच्या निवडणुका धोक्यात?

आरक्षण मर्यादा 50 टक्क्यांवर, उमेदवारांचा प्रचार थंडावला, खर्चातही हात आखडत

नागपूर : स्थानिक स्वराज्य संस्था निवडणुकीत 50 टक्क्यांची आरक्षण मर्यादा ओलांडू नका, अशी सूचना सर्वोच्च न्यायालयाने केली आहे. नागपूर जिल्ह्यात 15 नगरपरिषदा व 12 नगरपंचायतींसाठी निवडणूक होऊ घातली आहे. यापैकी 17 ठिकाणी एकत्रित आरक्षण 50 टक्क्यांवर गेले आहे. त्यामुळे या 17 ठिकाणी रिंगणात असलेल्या उमेदवारांची चिंता वाढली आहे. मंगळवारी सर्वोच्च न्यायालयात यावर पुन्हा सुनावणी आहे. तोवर 'वेट अँड वॉच'ची भूमिका घेत रिंगणातील उमेदवारांचा प्रचार थंडावला आहे. अनेकांनी खर्चातही हात आखडता घेतला आहे.

जिल्ह्यात कन्हान पिपरी नगरपरिषदेत आरक्षण 75 झाले आहे. तर भिवापूर व महादुल्यात 70 टक्के ओलांडले आहे. गोधनी रेल्वे, कामठी, कांद्री कन्हान, नीलडोह, येरखेडामध्ये आरक्षण 58 टक्क्यांवर गेले आहे. उमरेड, वाडी, खापामध्ये 55 टक्क्यांचा टप्पा ओलांडला आहे. तर डिगडोह देवी, बेसा

पिपळा, बिडगाव तरोडी, मौदा, बुटीबोरी व काटोलमध्येही 50 टक्क्यांच्या मर्यादेपुढे आरक्षण गेले आहे. सर्वोच्च न्यायालयाने मंगळवारी नगरपरिषद व नगरपालिकांमध्ये वाढलेल्या आरक्षणाचा विचार करून निवडणुकीला स्थगिती दिली तर त्याचा परिणाम या 17 ठिकाणी होऊ शकतो. जिल्ह्यातील 27 पैकी 10 नगरपरिषदा व नगरपंचायतीमध्ये आरक्षण 50 टक्क्यांखाली आहे. त्यामुळे रामटेक, सावनेर, कळमेश्वर, मोहपा, नरखेड, मोवाड, वानाडोंगरी या नगरपरिषदेत तसेच पराशिवनी, बहादुरा, कोंढाळी या नगरपंचायतींच्या निवडणूक प्रक्रियेवर कुठलाही परिणाम होण्याची शक्यता नाही, असे मत आरक्षण अभ्यासकांनी व्यक्त केले आहे.

मंगळवारी सर्वोच्च न्यायालयाचा निकाल येईपर्यंत काहीच खर्च करायचा नाही, अशी भूमिका बहुतांश उमेदवारांनी घेतली आहे. त्यामुळे काही दिवस कोरड्या प्रचारावरच वेळ मारून नेली जाणार आहे.

एससी, एसटी व ओबीसी मिळून झालेले आरक्षण

- कन्हान पिपरी - 75 टक्के,
- भिवापूर - 70.59 टक्के
- महदुला - 70.59 टक्के
- गोधनी रेल्वे - 58.82 टक्के
- कामठी - 58.82 टक्के
- कांद्री कन्हान - 58.82 टक्के
- निलडोह - 58.82 टक्के
- येरखेडा - 58.82 टक्के
- उमरेड - 55.56 टक्के
- वाडी - 55.56 टक्के
- खापा - 55 टक्के
- डिगडोह देवी - 54.17
- बेसा पिपळा - 52.94 टक्के
- बिडगाव तरोडी - 52.94 टक्के
- मौदा - 52.94 टक्के
- बुटीबोरी - 52.38 टक्के
- काटोल - 52 टक्के

पार्थला क्लिन चीट; महार वतनाच्या मुद्द्यावर मात्र सरकार गप्प !

डॉ. हुलगेश चलवादींचे सरकारवर टीकास्त्र

पुणे : महार वतनाच्या मुद्द्यावर अद्यापही कुठलाही समाधानकारक तोडगा सरकारने काढलेला नाही. राज्यभरातील महार वतनासह रामोशी, देवस्थान, पाटील वतनाची जमीन मुळ वतनदारांना हस्तांतरित करण्यासाठी आणि या अनुषंगाने अभ्यासासाठी देवेंद्र फडणवीस सरकारने उच्चस्तरीय अभ्यास समिती स्थापन करावी, अशी आग्रही मागणी यानिमित्ताने बहुजन समाज पक्षाचे प्रदेश महासचिव,पश्चिम महाराष्ट्र झोन मुख्य प्रभारी डॉ. हुलगेश चलवादी यांनी आज, गुरूवार (ता.20) केली. काळनुसार परिस्थितीत बराच बदल झालाय. महार वतनदारांची फसवणूक करीत जमीन खरेदी करणाऱ्या अमेडिया एंटरप्रायझेस एलएलपी प्रकरणी सरकारने थातूरमातूर कारवाई केली. मुंद्राक अधिकारी राजेंद्र मुठे यांच्या अहवालातून उपमुख्यमंत्री अजित पवारांचे पुत्र पार्थ यांना क्लिन चीट देण्यात आली. परंतु, या कारवाई नंतर वतनाच्या जमिनी बळकवण्याचे प्रकार थांबतील याची शाश्वती काय आहे? असा सवाल डॉ.चलवादींनी उपस्थित केला. भविष्यात असे प्रकरणे पुन्हा घडू नये यासाठी सरकारने कुठलीही ठोस पावले उचलेली नाहीत.आपल्या शौर्याच्या बळावर वतनदार झालेल्यांची ही अवमानना असल्याचे डॉ.चलवादी म्हणाले. राज्यात गेल्या अनेक दशकांपासून प्रलंबित महार, रामोशी, देवस्थान, पाटील वतनांच्या जमिनीचा मुद्दा सरकारने मार्गी लावावा, असे आवाहन त्यांनी केले. पुण्यातील तब्बल 1 हजार एकरहून अधिकची जमीन महार वतनाची आहे. पार्थ पवारांच्या कंपनीप्रमाणे अनेक विकासकांचा या जमिनीवर डोळा आहे. विशेष कायदा करून मुळ मालकांना त्यामुळे या जमिनी हस्तांतरित केल्या; तरच त्या सुरक्षित राहतील, असे मत डॉ.चलवादींनी व्यक्त केले.

बुद्ध विहार समन्वय समिती खामला नागपूर द्वारा संचालित 'समन्वय मॅरेज ब्युरो '

विवाह जोडणी उपक्रम
विवाहोच्छुकांसाठी
ऑनलाईन नोंदणी :
http://samanwaymarriagebuero.com
तसेच वधु-वर परिचय
मेळावा
21/12/25
: संपर्क :
दामोदर लोखंडे 7038902608, सिद्धार्थ खोब्रागडे 9423122375, ए.के. पाटील 7972987584

चला आपला बहुजन सौरभ बलशाली करू या !

आपल्या बहुजन समाजातील महापुरुषांच्या विचारांवर आपण सर्व क्षेत्रांत उल्लेखनीय कामगिरी केली आहे. त्यांच्या जयंती निमित्त आपण वैयक्तीक अथवा मित्रांच्या/ संस्था/संघटनेची शुभेच्छा जाहिरात स्वरूपात देऊन दैनिक बहुजनसौरभला आर्थिक सहकार्य करावे!

वर्तमानपत्रात बातम्या, लेख, कथा, कविता हवे असते तसेच जाहिराती गरजेच्या असतात हे लक्षात घेऊन आपण आपल्या कुटुंबातील सदस्याचे जयंती-स्मृतीदिन, वाढदिवस, सण, उत्सव, व्यवसाय, उत्पादने इत्यादी अनेक बाबतीत आपल्या समाजातील उद्योजक व व्यवसायिक यांनी जाहिरात देऊन किंवा जसे शक्य आहे तसे आर्थिक मदत केली तरच आपण आपलाच मिडीया बलशाली करू शकतो!

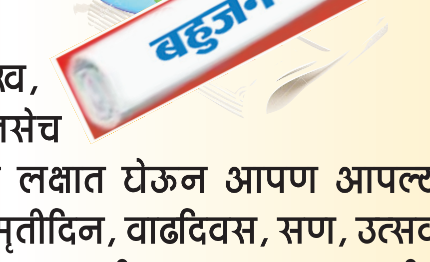

मुख्य संपादक, दैनिक बहुजन सौरभ

बहुजन सौरभ

संपादकीय

आपण गुलाम कसे झालो...

सरलेला इतिहास भारतीय स्वातंत्र्यसंग्रामाचा इतिहास आपण सर्व ओळखतो. शाळेच्या पाठ्यपुस्तकांपासून सरकारी समारंभांपर्यंत स्वातंत्र्याच्या कथा, त्याग, आणि वीरांच्या गाथा वारंवार ऐकायला मिळतात. परंतु, आपण गुलाम कसे झालो? हा प्रश्न विचारला की इतिहासाचा एक वेगळा, पण अत्यंत आवश्यक पान उघडते. कारण स्वातंत्र्य समजून घेण्यासाठी गुलामीची मुळे ओळखणे अत्यावश्यक आहे. गुलामीची सुरुवात - बाह्य आक्रमण नव्हे, अंतर्गत दुर्बलता भारतावर परकीय सत्ता आली, हे खरे; पण त्यांना येण्यासाठी मार्ग आपणच मोकळा करून दिला. आंतरकलह, प्रांतिक मतभेद, आणि जाती-धर्मांचे भिंती यांनी समाजाला कमजोर केले. एकेकाळचा सुवर्णभूमी म्हणून ओळखला जाणारा भारत स्वतःच्या वैभवात बुडाला आणि सावधानता हरवली. राजवटी आपापसात लढण्यात व्यस्त होत्या, तर जनतेचा मोठा भाग अंधश्रद्धा, सामाजिक भेदभाव आणि अन्याय सहन करण्यात रमला होता. अशा वातावरणात परकीय सत्ता स्थिरावणे सोपे गेले. गुलामीचा प्रवास बाहेरून लादलेला नव्हता, तर तो आतून आलेल्या दुर्बलतेचा परिणाम होता. मानसिक गुलामी - सर्वात धोकादायक स्वरूप जेव्हा शारीरिक गुलामी संपते, तरीही मानसिक गुलामी टिकून राहते. परकीय सत्ता गेली, पण तिच्या निर्माण केलेल्या मानसिक साखळ्या आजही दिसतात, हीच खरी चिंता आहे. परकीय शिक्षणपद्धती, भाषेची पूजा आणि स्वतःच्या संस्कृतीचे कमीपणा वाटण्याची वृत्ती, ह्या सर्व गोष्टी आजही आपल्या वर्तनात रुजलेल्या आहेत. म्हणूनच असे म्हटले जाते की ब्रिटिश निघून गेले, पण ब्रिटिशत्व आपल्यात राहिले. स्वातंत्र्य टिकवणे म्हणजे आत्मभान जागवणे. फक्त स्वातंत्र्य मिळवणे पुरेसे नाही; ते टिकविण्यासाठी आत्मभान आणि ऐतिहासिक आत्मपरीक्षण आवश्यक आहे. गुलामीच्या कारणांचा अभ्यास केल्यास आपण पुन्हा त्या चुका करणार नाही. त्या चुका राजकीय असोत, सामाजिक असोत किंवा मानसिक - त्यांच्या मुळाशी जाऊन त्यांचे निर्मूलन करणे हीच खरी स्वातंत्र्यप्राप्ती म्हणावी लागेल. निष्कर्ष : आपल्या इतिहासाकडे आरशातून पाहा. अखेर, स्वातंत्र्य ही एखाद्या दिनांकाची घटना नाही; ती सतत चालणारी प्रक्रिया आहे. म्हणूनच 'आपल्याला स्वातंत्र्य कसे मिळाले' हे समजणे गौरवास्पद असले, तरी 'आपण गुलाम कसे झालो' हे समजणे अत्यावश्यक आहे. कारण तोच अभ्यास आपल्याला पुढील गुलामीपासून वाचवू शकतो आणि खरी, आत्मनिर्भर स्वतंत्रता देऊ शकतो. आपण गुलाम कसे झालो? कारणांचा सखोल आढावा इतिहासातील स्वातंत्र्याच्या गाथांमध्ये आपण बहुतेक वेळा विजयानंतरच्या स्वातंत्र्य प्राप्तीवर लक्ष केंद्रित करतो, पण गुलामीच्या मुळे, त्याचे कारणे आणि त्यातून होणारा मानसिक प्रभाव यांचा अभ्यास अत्यंत आवश्यक आहे. गुलामी ही फक्त परकीय आक्रमणांनी आलेली घटना नसून, ती समाजातील अंतर्गत दुर्बलता, वैचारिक विखुरणे आणि मानसिक साखळ्यांमुळे देखील घडली. इतिहासातील सामाजिक-राजकीय दुर्बलता भारतातील अनेक धर्म, जाती, प्रांतीय असमतोल आणि अंतर्गत वैमनस्य यामुळे एक सशक्त राष्ट्र म्हणून एकत्र येण्याची क्षमता कमी झाली. राजकारणातील भ्रष्टाचार, स्वार्थ आणि एकात्मतेचा अभाव, यामुळे आपण विभाजित झालो. परकीय आक्रमकांना भारतात प्रवेश करण्याची आणि सत्ता स्थापन करण्याची संधी मिळाली कारण देश अखंड राहिला नाही. तीनशे वर्षांपेक्षा जास्त काळ मुघल आणि ब्रिटिशांच्या अधीन आपण राहिलो, परंतु त्या काळातील नुकसान केवळ बाह्य लुटमारापुरते मर्यादित नव्हते. सातत्याने झालेल्या सामाजिक भेदभावामुळे आणि ऐतिहासिक दृष्ट्या प्रबळ असलेल्या ब्राह्मणवाद, जातीव्यवस्थेच्या ढाच्यामुळे जनतेत एकता तयार झाली नाही. मानसिक गुलामी अंतर्गत जंजीर फिजिकल गुलामी संपल्यानंतर मानसिक गुलामी जास्त धोकादायक ठरली आहे. बऱ्याच भारतीयांना स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर देखील परकीय संस्कृती, विचारसरणी आणि जीवनशैलीची नकल करत राहावे लागले. आपली भाषा, संस्कृती, परंपरा, ध्वजा आणि आदर्श हे आपण तसंच स्वीकारले नाही. त्यामुळे 'स्वातंत्र्य' बोलताना खरी मोकळीक आत्मसात केली गेली नाही. मनाला आणखी एका प्रकारे गुलाम केले गेले, जिथे आपण आपली मूल्ये विसरू लागलो आणि स्वतःला दुसऱ्याच्या संस्कृतीशी तुलना करत, त्यावरील अवलंबित्व आनंदाने स्वीकारू लागलो. सामाजिक मतभेद, भेदभाव, भ्रष्टाचार, वैचारिक द्वेष यामुळे आपली भीती, द्वेष, लोभ आणि अज्ञान या मानसिक साखळ्यांनी बळकट स्थिती घेतली. आधुनिक काळातील गुलामीची रूपे आजही काही बदल झाले असले तरी आधुनिक गुलामीचे अनेक प्रकार दिसून येतात. बंधुआ मजूरी, बालमजूरी, मानव तस्करी, सामाजिक भेदभाव, आर्थिक दुर्बलता यामुळे नागरिक अजूनही अनेक स्वरूपात गुलामीत अडकल्याचे अनुभवतात. मानसिक गुलामी अजूनही सर्वात भयानक आहे. कारण ती समाजातील सर्व स्तरांवर खोलवर रुजलेली आहे; तिला तोडण्यासाठी वैचारिक जागरूकता, सांस्कृतिक पुनरुज्जीवन आणि स्वावलंबन आवश्यक आहे. निष्कर्ष : आपल्या स्वातंत्र्याच्या इतिहासाची खरी समज म्हणजे आपण आपले मानसिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक गुलामत्व कुठे झाले हे शोधणे. फक्त बाह्य सत्ता गेली म्हणून आपण मोकळे झालो असे नाही; आतूनही अनेक प्रकारे आपण आजही गुलामच आहोत. म्हणूनच, 'आपल्याला स्वातंत्र्य कसे मिळाले यापेक्षा आपण गुलाम कसे झालो याचे विश्लेषण करता येणे अधिक आवश्यक आहे,' हे आपल्याला आपल्या पूर्वपिढ्यांच्या चुका समजून घेऊन त्या टाळयच्या, जीवनाचा खरा अर्थ शोधायचा आणि तात्विक स्वातंत्र्य ध्येय करायचे आवाहन आहे. हा लेख अधिक विश्लेषणात्मक दृष्टिकोनातून भारतीय गुलामीचे सामाजिक, मानसिक, ऐतिहासिक आणि समकालीन पैलू उलगडतो, ज्यामुळे आपण आत्मपरीक्षण करून सीखे आणि खरी स्वातंत्र्य प्राप्तीसाठी वाटचाल करावी असे ठरतो. हे संपादकीय भारतीय इतिहासातील गुलामीच्या जटिलतेवर प्रकाश टाकते आणि आपल्याला मानसिक गुलामीपासून मुक्त होण्याचा आत्मबल वाढवते. ■ ■

समतेसाठी संविधान जागरची गरज..!

संविधानाने न्याय, समता, स्वातंत्र्य, बंधुभाव, धर्मनिरपेक्षता, लोकशाही दिली. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी संविधान लोकार्पण केले. तेव्हा म्हणाले संविधान चांगले असून चालत नाही. अंमल करणारे राज्यकर्ते चांगले हवेत. तेव्हा लोकांना न्याय मिळतो. लोकशाही समृद्धीसाठी विधिमंडळ, कार्यपालिका, न्यायपालिका अशी परस्परपूरक स्तंभ व्यवस्था केली. विधीमंडळ (राज्यकर्ते) वरचढ झाले. दोन स्तंभांचा दरारा घटला. या तीन स्तंभांवर करडी नजर ठेवणाऱ्या माध्यमांनी सेवाभाव सोडला. व्यवसायिकता अंगिकारली. ती सत्तेची बटिक बनली. हे संविधान अमृत महोत्सवी वर्ष. या निमित्ताने देशातील 90 टक्के जनता या चार स्तंभांना विचारत आहे. आमच्यासाठी तुम्ही काय केले ! त्याची उत्तरे हवेत. या चार स्तंभांनी प्रामाणिकपणे उत्तरे द्यावीत. आत्मचिंतन करावे. मंत्र्यांपासून संत्र्यांपर्यंत सर्वांनी..!

विषमता ही देशाची जिवंत जखम आहे. त्या विरोधात जागर हवा. सामाजिक समतेचा. आर्थिक न्यायाचा! पण समाज झोपलेला आहे. भारतीयांच्या मनात अजूनही विषमता आहे. भारत स्वतंत्र झाला! ते राजकीय स्वातंत्र्य होते. पुढे सामाजिक, आर्थिक स्वातंत्र्य मिळेल असे सांगण्यात आले. हे काम राज्यकर्त्यांना करावयाचे होते. ते स्वातंत्र्य गावच्या सीमेबाहेर थांबले. शतकांच्या अन्यायाच्या साखळ्यांनी बांधून ठेवले. त्या साखळ्या तुटत नाहीत. उलट मजबूत होत आहेत. कारण सरकारची धोरणे माणसांभोवती हवीत. ती दुर्दैवाने बाजाराभोवती आहेत. राजकीय समता उपेक्षितांपर्यंत पोहचावी. त्यासाठी जाती, जमाती, ओबीसींसाठी आरक्षण आले. समतेचे मारेकरी त्यावर पन्नास टक्क्याचे सिलिंग लावतात. ही मानसिकता बदलण्याची गरज आहे. हे होत नाही, तोपर्यंत समता लिहिली जाईल. वारंवार बोलली जाईल. पण ती जगली जाणार नाही. सामाजिक समतेविना स्वातंत्र्य म्हणजे 'पिंजऱ्यातला पक्षी' होय. जाती, जमातींच्या लोकांची आजही तिच अवस्था आहे. आमचे स्वातंत्र्य कुठे आहे.

ही विचारण्याची वेळ आली. संविधानामुळे थोड्याफार सवलती मिळाल्या. प्रगतीच्या दिशेने वाटचाल सुरू झाली. त्या वाटा शुक्राचार्यांनी रोखल्या. सरकारी उपक्रमाचे खासगीकरण केले. बोगस जातींनी घुसखोरी केली. न्यायालयाच्या आड आरक्षणाचे सिलिंग आणले. चतूर बुद्धीवाल्यांची अशी शेकडो कारस्थाने आहेत. त्या विरोधात गावांगावात संविधान मंडळे स्थापन व्हावीत. त्या माध्यमातून संविधान जागर व्हावा.

आजही भारतात कर्माने नाही. जातीने ओळख ठरते. न्यायालयातला न्याय अनेकदा जन्मावरून ठरतो. धर्म, जात, वर्गात माणूस विभागला आहे. संविधान माणसाला माणूसपण देणारी आहे. त्याकडे राज्यकर्त्यांनी कानाडोळा केला. बिहारचे सोडा. महाराष्ट्रात नगरपालिका, नगर पंचायत निवडणूक महोत्सव सुरू आहे. सोलापूर जिल्ह्यात अनगर नगरपंचायत आहे. इथे तीस वर्षापासून अविरोधच्या नावावर भाजप नेते राजन पाटील यांची दडपशाही आहे. आताही 17 नगरसेवक अविरोध निवडून आणले. बाहुबलींच्या विरोधात उज्वला थिटे उभ्या ठाकल्या. नगराध्यक्ष पदाचा अर्ज दाखल केला. त्यासाठी पहाटे पोलिस बंदोबस्तात जावे लागले. त्यांचा फार्म अवैध ठरविला. बाहुबलीच्या विरोधात एकटी महिला उभी ठाकते. ही लोकशाहीची ताकत आहे. स्वार्थासाठी क्षणात पक्ष, तत्व बदलणारी पिल्लावळ वाढली. सोबत लोकशाही घरात बंदिस्त करणारेही वाढलेत. भाजप नेहमी गांधी घराण्याच्या परिवारवादावर बरसते. त्या भाजपने नांदेड जिल्ह्यातील लोहा नगर परिषदेत गजानन सुर्यवंशी यांच्यासह एकाच कुटूंबातील सहा जणांना उमेदवारी दिली. अनेक मंत्री, आमदारांनी पत्नी, मुलगा, भाचा, कन्या, मेहूणा, सून, पुतन्याला नगराध्यक्ष पदाची उमेदवारी दिली. पक्षश्रेष्ठींनी सुद्धा त्यावर मोहर लावली. हे खरे लोकशाही विरोधक आहेत. आर्थिक समतेशिवाय लोकशाही म्हणजे केवळ श्रीमंतांची मेजवानी होय. देशाची 65 टक्के संपत्ती 10 टक्कांकडे लोकांकडे आहे. हे उच्च जातीचे आहेत. 13 टक्के संपत्ती 50 टक्के लोकांकडे आहे. यात जाती, जमाती, ओबीसी आहेत. उर्वरित 22 टक्के संपत्ती 40 टक्के लोकांकडे आहे. यात मध्यमवर्गिय विविध जाती समुह आहेत. लाखों तरुण बेरोजगार आहेत. शेतकरी कर्जात दबलेले आहेत. शहरात फुगलेल्या इमारती आहेत. गावात रिकाम्या पोटांची खळंगी आहेत. देश मोजक्या लोकांच्या हातात गेला. बाकी टाळ्या देणारे भक्त उरलेत. आर्थिक समता नसताना लोकशाही म्हणजे फक्त समृद्ध लोकांचा उत्सव बनला. त्यात भाग घेणाऱ्या गरीबांना मजूरी मिळते. निवडणूक आली की खात्यात दीड हजार ते दहा हजार मिळतात. बाकी 59 महिने आर्थिक तंगीचा सामना असते.

संविधानाने दिलेली समता 'स्वप्न' नाही. 'हक्क' आहे. समता हा शब्द राजकीय क्रांती आहे. पण जागृतीअभावी सामाजिक आणि आर्थिक विषमता वाढत आहे. समतेचे तोंडी कौतुक आहे. आचरणात विषमता आहे. नेते म्हणतात, आम्ही संविधानाचे रक्षक आहोत! देशाचे चौकीदार आहोत. पण त्यांची धोरणे काय आहेत? ते समतेसाठी लढतात की विषमता वाढवतात. याबाबत जागृती हवी. आज प्रचंड भांडवल मुठभरांच्या हातात आहे. जमिनी काहींच्याच ताब्यात आहेत. शाळा दोन प्रकारच्या आहेत. एक गरीबांसाठी, दुसऱ्या श्रीमंतांसाठी आहेत. आरोग्य दोन प्रकारचे आहेत. एक सामान्यांसाठी, दुसरे उच्चवर्गासाठी. अशी व्यवस्था असेल तर समता हे संविधानाचे उदिष्ट आहे. तर विषमता हे राजकारण होय. हा दोष राज्यकर्त्यांचा आहे. सेवानिवृत्त सनदी अधिकारी ई. झेड. खोब्रागडे हे संविधान फाउंडेशनच्या माध्यमातून संविधान जागृती करीत असतात. अलिकडे आर. बी. फाउंडेशन, लॉर्ड बुद्धा टीव्हीने महाराष्ट्रभर संविधान जागर सुरू केला. हा जागर कशासाठी हवा? कारण विषमता लोकशाहीला खाते. भारताला बाहेरून धोका नाही. आतून धोका आहे. तो विषमतेचा आहे.

भूपेंद्र गणवीर
9850031019

सामाजिक समतेला फाटे फोडले जातात. ईड्ब्लूएस आरक्षण अशाच एक फाटा होय. आर्थिक विषमता विस्फोट घडवते. त्या दोन्हींची परिणतीतून लोकशाहीचा ऱ्हास आहे. भारतात सर्व मुले शिकतात, पण सर्वांना समान संधी मिळते का? उत्तर नाही आहे. जर शिक्षणच विभाजित असेल तर अर्थव्यवस्था विभाजित राहणारच. उद्योग वाढतील, पण कामगारांचे पोट नाही. कारखाने बांधले जातात. परंतु कामगारांसाठी घरे बांधली जात नाहीत. या देशात संधीवर ताबा श्रीमंतांचा आहे. उच्च जातींचा आहे. मेहनतीवर ताबा गरीबांचा आहे. निम्न जातींचा आहे. तिथे समता कशी वाढेल? समता नसलेले स्वातंत्र्य हे गुलामीचे आधुनिक रूप आहे. भूक स्वातंत्र्य देत नाही. कर्ज स्वातंत्र्य देत नाही. बेरोजगारी स्वातंत्र्य देत नाही. जात, लिंग, धर्माचा भेद स्वातंत्र्य देत नाही. स्वातंत्र्य हे संविधानाने दिलेले मूल्य आहे. पण ते समतेच्या आधारावरच टिकते. ज्यांच्याकडे जगण्याची साधने नाहीत. त्यांच्यासाठी स्वातंत्र्य नाममात्र आहे. डॉ. बाबासाहेब म्हणाले होते. विषमता ही लोकशाहीची शत्रू आहे. या वाक्यात संपूर्ण भारताचा भविष्यकाळ दडलेला आहे, जिथे विषमता वाढते. तिथे लोकशाही मरते. जिथे समता वाढते. तिथे लोकशाही फुलते. शिक्षणात सर्व मुलांसाठी एकच दर्जेदार शिक्षण हवे. आरोग्यामध्ये सुद्धा समता हवी. सरकारी रुग्णालये ही गरीबांची मजबुरी बनू नये. जोपर्यंत विषमता जिवंत आहे. तोपर्यंत आरक्षण ही लोकशाहीची ऑक्सिजन ट्यूब आहे. संपत्तीची न्याय्य वाटणी हवी. श्रीमंतांना कर सवलती देऊन गरीबांच्या हक्काचा घसा घोटणे अयोग्य आहे. जे अलिकडे अकरा वर्षात वाढले आहे. कामगारांना हक्क हवेत. शेतमालाला हमी भाव हवा. हे झाल्याशिवाय आर्थिक समता म्हणजे केवळ घोषणा आहे. हे ज्या राज्यकर्त्यांना कळत नसेल. त्याची सत्तेतून हकालपट्टी करावी लागेल. यासाठी तरूणांना पुढे यावे लागेल. बुद्धाच्या मार्गाने पुढाकार घ्यावा लागेल. भारताची सर्वात मोठी समस्या समतेची भूक आहे. ही समता मिळविण्याची जिद्द हरवतो आहोत. ती जागविण्यास संविधान जागर आहे. भूक भागविण्याचा आहे. स्वाभिमान जागवण्याचा आहे. समतेसाठी झगडण्याचा आहे. चला! समता जपू. न्यायासाठी उभे राहू. आर्थिक अन्यायाला विरोध करू. सामाजिक विषमतेला आडवे करू. ■ ■

वारकरी संतसाहित्यातील बौद्ध विचारांचा प्रभाव

तथागत बुद्धांचे तत्त्वज्ञान मानवी जीवनातील दुःखाचे मूळ आणि त्यावरील उपाय शोधणारे अत्यंत व्यावहारिक तत्त्वज्ञान आहे. चार आर्यसत्ये, अष्टांगिक मार्ग, प्राणीमात्रांविषयी करुणा, अहिंसा, समानता, वर्णव्यवस्थेचा विरोध हे बुद्धांचे प्रमुख विचार आहेत. या विचारांचा मराठी वारकरी संत आणि त्यांच्या साहित्यावर प्रकर्षाने प्रभाव दिसून येतो.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना वारकरी संतांविषयी प्रचंड आकर्षण होते. त्यांच्या मते वारकरी पंथ आणि भागवत संप्रदाय यांच्यावर गौतम बुद्धांच्या विचारांचा खोलवर पगडा आहे. पंढरपूर हे प्राचीन काळी महाराष्ट्रातील प्रमुख बौद्ध धर्मपीठ होते, असे ते नमूद करतात. एवढेच नव्हे, तर पंढरपूरचा पांडुरंग हा मूळतः बुद्धमूर्तीच असल्याचेही ते मांडतात. 'पुंडरिक' म्हणजे कमळ आणि पाली भाषेत कमळालाच 'पांडुरंग' म्हटले जात असल्याने हा निष्कर्ष त्यांनी प्रस्तुत केला. अ. रा. कुलकर्णींनीही 'धर्मपद'च्या प्रस्तावनेत हाच अभिप्राय नोंदविला आहे.

महानुभाव आणि वारकरी परंपरेत बौद्ध प्रभाव :- वारकरी परंपरेपूर्वी महानुभाव संप्रदाय उदयास आला. चक्रधरांचा गृहत्याग आणि गोविंद प्रभूंकडून घेतलेली दीक्षा या घटनांमध्ये बुद्धांच्या जीवनप्रक्रियेचे साम्य दिसते. बुद्धांनी पाली ही लोकभाषा ज्ञानभाषा केली, त्याच धर्तीवर महानुभाव आणि वारकरी संतांनी मराठी लोकभाषेतून धर्मविचार लोकांपर्यंत पोहोचविले. 'महाराष्ट देसी असावे' हा चक्रधरांचा आग्रह आणि ज्ञानेश्वरांनी संस्कृतऐवजी मराठीत 'ज्ञानेश्वरी' रचना केली, हे सर्व

लोकभाषा-आधारित बौद्ध दृष्टिकोनाशी साधर्म्य दर्शविते.

ज्ञानेश्वरांच्या पसायदानातील –

'दुरितांचे तिमिर जावो प्राणिजात'

ही सर्वत्र प्राणीमात्रांच्या कल्याणाची कामना बुद्धांच्या करुणामय दृष्टिकोनाशी समांतर आहे. बुद्धांनी अडीच हजार वर्षांपूर्वीच 'लोक सुखी होवोत' अशी सार्वत्रिक मंगलकामना व्यक्त केली होती.

समानता आणि सामाजिक भेदभावाचा विरोध :- बुद्धांनी आपल्या संघात स्त्री-पुरुष, शूद्र, चांडाळ, रोगट, अपराधी अशा सर्वांना समान संधी दिल्या. उपाली, सुनित, आम्रपाली, पटाचारा, विशाखा इत्यादींच्या उदाहरणांमधून बुद्धांचा व्यापक सामाजिक दृष्टिकोन दिसून येतो.

वारकरी परंपरेतही विविध जाती-जमातीतील संतांचे स्वागत केले गेले. नामदेव (शिंपी), सावता माळी, गोरा कुंभार, चोखामेळा, सोयराबाई, जनाबाई, तुकाराम (कुणबी), सेना न्हावी, नरहरी सोनार, कान्होपात्रा (वेश्या), शेख महंमद इत्यादी. संतसंप्रदायातील ही समन्वयशील परंपरा बुद्धांच्या समानतावादी विचारांचा वारसा आहे.

अहिंसा – बौद्ध ते वारकरी :- शाक्य-कोलियांचे युद्ध थांबवून बुद्धांनी अहिंसेची शिकवण प्रत्यक्ष कृतीतून दिली. 'अहिंसाय चर लोके' ही त्यांची शिकवण मानवतेच्या प्रेमाचा संदेश देते. तुकारामांनीही दयेचा अर्थ स्पष्ट करताना 'दया तिचे नाव भुतांचे पाळण, आणिक निर्दाळण कंटकाचे' असे म्हटले आहे. आंबेडकरांनी देखील तुकोबांची ही व्याख्या मान्य केली. ज्ञानेश्वरांनी गीतेतील अहिंसेसाठी चारशेहून अधिक ओव्या रचल्यात. यात म. भि. चिटणीस बौद्ध प्रभाव स्पष्ट करतात.

प्रा.डॉ.केशव मेंढे
मो. 9890206577

करुणा आणि दयेची शिकवण :- रोगग्रस्त भिक्खूची सेवा बुद्धांनी स्वतः केली. हा प्रसंग बुद्धधर्मातील करुणा-सिद्धांताचा उत्कृष्ट नमुना आहे. 'दरिद्री, असहाय, पीडितांची सेवा करा' हे त्यांचे तत्त्वज्ञान संतपरंपरेत - *'दया क्षमा शांती, तेथे देवाची वस्ती'* *'ज्यासी आपंगीता नाही त्यासी धरी जो हृदयी'* या रूपात दिसून येते. ही स्पष्ट बौद्ध परंपरेची छाप आहे.

कर्मकांड-विरोध आणि विवेक :- कर्मकांड, यज्ञयाग, अंधश्रद्धा यांच्या विरोधात बुद्धांनी समाजाला विज्ञाननिष्ठ दृष्टी दिली. कोसांबीतील ब्रह्मचारीला बुद्धांनी दाखवलेली बौद्धिक नम्रतेची शिकवण याचे उत्तम उदाहरण आहे. महानुभाव व संतसाहित्यातही कर्मकांडाचा विरोध दिसतो. तुकारामांनी, 'दगडाचा देव बोलेल तो कैसा' 'नवसे कन्या पुत्रत्न होती तरी का करणे लागे पती' असे म्हणून अंधश्रद्धेवर प्रहार केला.

संतसंग आणि निर्वाणाचा मार्ग :- बुद्धांनी 'संतसमागमातून निर्वाणप्राप्ती संभवते' असे म्हटले. वारकरी संतांनी 'संतांचे भोजन अमृताचे पान', 'थोरवी सांडली परिसे' अशा काव्यातून संतसंगाचे उन्नत मूल्य प्रतिपादन केले.

मानवकेंद्रितता :- गौतम बुद्धांचा धर्म हा मानवकेंद्रित आणि ऐहिक शुचिर्भूत होता. वारकरी संप्रदायाने 'जे का रंजले गांजले' म्हणत सेवाभावातून देव अनुभवला. हे बौद्ध मानवतावादाचेच प्रतिबिंब आहे.

वेदविरोध :- तेवीज्यसूत्तात बुद्धांनी वेद निरुपयोगी असल्याचे म्हटले. संतांनीही वेदांवर टीका केली. ज्ञानेश्वरांचे 'वेदू ऐसा कृपण नाही', तुकोबांचे 'वेद आम्हावरी रुसोनिया गेला' ही विधाने त्याच विचारसरणीला अनुसरून आहेत.

भगवा रंग – बौद्ध परंपरेचा वारसा : भगवा रंग बुद्धसंघाशी निगडित असून त्यातून वैराग्य, शांती आणि संसारत्यागाचे प्रतीकत्व दिसते. वारकरींचा भगवा झेंडा हा बौद्ध परंपरेचा वारसा असल्याचे दामोदर धर्मानंद कोसंबी म्हणतात.

संत साहित्य व जातक कथा :- तुकाराम, नामदेव, एकनाथ, वामन पंडित यांच्या काव्यात बौद्ध अवताराचा उल्लेख आहे. जातक कथांचा प्रभावही पंडित साहित्यात दिसतो. अजिंठ्यातील 'हंसजातक' कथेचा प्रभाव रघुनाथ पंडित यांच्या 'नलदमयंती'वर स्पष्ट दिसतो.

संतांची मर्यादा :- संतांनी बुद्धांना मानले, पण त्यांना 'अवतार' मानण्याची भक्ति परंपरा बौद्ध दृष्टिकोनापेक्षा भिन्न आहे. ऐहिक व्यवहारात त्यांचा दृष्टिकोन काही वेळा प्रतिगामी राहिला. ज्ञानेश्वरांनी ब्राह्मणत्वासाठी केलेले प्रयत्न आणि सामाजिक संरचनेसमोरील त्यांची नम्रता– ही त्या काळातील मर्यादा दर्शवते. महाराष्ट्राच्या बौद्ध इतिहासामुळे संतसाहित्यावर बुद्धविचारांचा प्रभाव पडणे स्वाभाविक आहे. सातवाहन ते वाकाटक या जवळपास आठशे वर्षांच्या बौद्ध परंपरेचा सांस्कृतिक ठसा महाराष्ट्राच्या भाषेत, कलेत, साहित्यांत खोलवर अंकित झाला. हे वैभव संत आणि पंडित साहित्यात झिरपत गेले. तथापि, बुद्धांचे मूळ तत्त्वज्ञान संतांनी काही अंशी बदलून किंवा भक्तिमार्गात रूपांतरित करून मांडले, ही जाणीव मात्र आवश्यक आहे. ■ ■

स्त्रिया भयमुक्त व भटमुक्त व्हाव्यात म्हणून

स्त्रीशिक्षणासाठी रान केले जीवाचे...

गुरुकुल शिक्षण पद्धतीत शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण झाले नव्हते तर स्त्रीशूद्रातिशूद्र ज्ञानव्यवहारापासून दूर ठेवण्यात आला होता. गुरू शिवाय शिक्षण नाही. गुरू आणि शिष्याची जात एकच असली पाहिजे. अपवादात्मक क्षत्रिय चालत असे. शिक्षणावर गुरुचीच मालकी. गुरुशिवाय शिकणे म्हणजे घोर अपराध. एकलव्य अपराधी ठरला. एकलव्याचा अंगठा कापला गेला. शंबुकाला प्राणास मुकावे लागले. कर्णाचे काय झाले? स्त्रियांनी, शूद्रातिशूद्र यांनी शिकणे म्हणजे धर्म बुडविणे. इच्छा असूनही आडून-दडून ज्ञान ग्रहण करण्याचा प्रयत्न केला तरी कानात शिसे ओतण्यासारखी भयंकर शिक्षा. मनुस्मृतीने कळस करुन ठेवला. म्हणून स्त्रीशूद्रातिशूद्र समाज हजारो वर्षे, पिढ्यानपिढ्या शिक्षणप्रवाहापासून दूर राहीला. समाज सुशिक्षित झाल्याशिवाय राष्ट्र बलशाली होणार नाही. शिक्षणाचा प्रसार प्रचार होऊन हजारो वर्षे शिक्षणापासून वंचित ठेवण्यात आलेले स्त्रीशूद्रातिशूद्रांना शिक्षण घेण्याची संधी मिळावी म्हणून महात्मा फुले 'शिक्षणाच्या सार्वत्रिकीकरणाची' आग्रही मागणी करताना मोफत व सक्तीचे शिक्षणासाठी कायद्याची मागणी करतात. तर शाहू महाराज 'मोफत व सक्तीच्या' शिक्षणाचा आदेश काढून शाळेत मुले न धाडल्यास दंड आकारतात. कर्मवीर भाऊराव पाटील अहोरात्र झटून झोपडीतील काळोखापर्यंत ज्ञानजोत पोहेचवतात. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर 'शिक्षणाने माणूस अन्यायाविरुद्ध बोलायला लागेल,' असे दुर्दम्य आशावादी भाकित करतात. भारतीय संविधानानुसार शिक्षण मोफत व सक्तीचे केले असून मुलींना आणि मागास विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहनपर भत्ता देण्याची तरतूद करण्यात आलेली आहे. त्यामुळे आज मुली मुलांच्या बरोबर किंबहुना मुलांपेक्षा सरस बऱ्याच क्षेत्रात गरुडझेप घेत आहे आणि त्यामुळे ज्ञानव्यवहारात प्राबल्यासह अर्थार्जनाची साधनही प्राप्त झाली असल्याने निर्णय क्षमता स्वातंत्र्य आणि समतेच्या व्यवहारातही शिक्षणाचे महत्त्व दिसून येते.

परंतु शिक्षित झालेल्या लोकांमध्ये मोठ्या प्रमाणात जागृती येत असताना स्त्रीशूद्रातिशूद्राच्या शिक्षणासाठी ज्या महामानवांनी अथांग परिश्रम घेतले, त्यांच्या कर्तृत्वावर फुली मारुन 'मुलांना आईवडील शिकवतात' असे सांगून शिक्षणाच्या सार्वत्रिकीकरणासाठी ज्यांनी जातीवादी उच्च जातीय धेंडापासून सनातन्यांच्या कुत्सित मानसिकतेचा मुकाबला केला, त्यांनाच बदनाम केले जाते. समाजासाठी काम करताना 'कुटुंबाकडे लक्ष दिले नाही.' 'मुलाबाळांची आबाळ केली.' असा भ्रम अलगदपणे पसरवण्यात येतो. महात्मा फुले यांच्या बाबतीत तर उच्च जातीय मानसिकता प्रचंड आकसपूर्ण आहे. 90 च्या काळात सोबत प्रकरणात महात्मा फुले यांची प्रचंड बदनामी करणारे आठवतात का? 'हा कसला महात्मा, ही तर फुले नावाची दुर्गंधी' सामाजिक क्रांतीच्या अग्रदूताची अशाप्रकारे केलेली अवहेलना आजही जिव्हारी लागते. नंतर सोबत प्रकरणात महाराष्ट्र पेटून उठला. स्त्रिया शिकून भयमुक्त झाल्या पाहिजे. भट-पुरोहिताच्या मतलबी धर्माच्या बुरख्याआडून होणाऱ्या शोषणातून मुक्त व्हाव्यात म्हणून स्त्रीशिक्षणासाठी अक्षरशः जिवाचे रान केले त्या महात्मा फुलेंची बदनामी करुन सर्वसामान्य लोकांच्या मनात गैरसमज पसरवून परिवर्तनवादी कार्याचे विरोधक अलगद तयार करण्याचे हे फंडे काही नवे नाहीच. लोकजागृतीतून शिक्षणाचे महत्त्व समजू लागले. त्यामुळे आईवडील मुलांना शिक्षण देतात हे खरंय. मुलाबाळांचे भवितव्य उत्तम घडले पाहिजे ही त्यांची मनीषा समजूतदारपणाचीच होय. पण या महामानवांनी स्त्रियांसाठी, ओबीसी दलित आदिवासींसाठी धर्ममार्तंडाशी झगडून शिक्षणाची दारे उघडली नसती तर आपण कसे शिकू शकलो असतो? आपल्या पूर्वजांनी शिक्षण का घेतले नाही? शिक्षण घेणे म्हणजे धर्म बुडविणे, पाप, धर्मविरोधी असे सांगून शिक्षणापासून दूर ठेवले. मुलींना शिक्षण दिले तर त्या बिघडतील, बाहेरख्याली होतील असे अकलेचे तारे तोडले आणि भारतात मुलींची पहीली शाळा जेव्हा सुरू केली तेव्हा कांगावा करणारे तेच होते ज्यांनी मतलबी धर्मग्रंथातून चातुर्वर्ण धर्माआधारे स्त्रीशूद्रातिशूद्रांना शिक्षण नाकारले. स्त्रीशूद्रातिशूद्राच्या शिक्षणावर बंदी लादली. आजही आमच्या लोकांशी धर्म कृत्याच्या निमित्ताने लगट करणारे भोळ्याभाबड्या माताभगिनी बांधवांना कपटाने खोटी माहिती देऊन महापुरुषांच्याबद्दल तिटकारा निर्माण करण्याचा प्रयत्न करतात. अशा

शिक्षणविरोधी रानटी लोकांपासून सावध राहिले पाहिजे. स्त्री जर शिकली तर अख्खे कुटुंब बदलून जाते. महात्मा फुल्यांनी मुलींची पहिली शाळा सुरू केल्यानंतर त्या शाळेमध्ये सर्वाधिक मुली ब्राह्मण जातीच्या दाखल झालेल्या होत्या. अर्थात सुधारणांना विरोध करणाऱ्यांनीच स्त्री शिक्षणाचा फायदा उचलला. नंतरच्या काळात मात्र मुली शिकू लागल्या आणि स्त्रियांचे शिक्षणाचे प्रमाण वाढत गेले. तथापि स्त्रिया शिक्षित झालेल्या असल्या तरी त्यांच्यामागील कर्मकांड धार्मिक अंधश्रद्धेचा ससेमिरा मात्र कायमचा चालूच राहिलेला दिसतो. याला कारणीभूत शिक्षणाचा आशय आणि बुवा, बापू, अम्मा, साधू, संत आणि महाराजांनी स्त्रियांना टार्गेट करून त्यांच्यामध्ये अंधश्रद्धा कर्मकांडे आणि धर्मांधता कशी वाढेल याची कटकारस्थाने करून स्त्रियांना संपूर्णपणे पारंपरिक मानसिकतेत ठेवण्याचे काम केले. स्त्रिया ज्या पद्धतीने अंधश्रद्धेच्या आहारी आणि कर्मकांडात गुंतल्या जातात त्यांचे अनुकरण करून त्यांच्या अवतीभवती वावरणारी मुले-मुली सुद्धा लहानपणापासून त्या संस्कारामध्ये वाढतात आणि त्याचा नकारात्मक परिणाम त्यांच्या सर्वांगीण विकासावर होतो. वैज्ञानिक दृष्टिकोन, चिकित्सावृत्ती, संवेदनशीलता, कार्यकारणभाव असो अथवा जिज्ञासावृत्ती प्रभावित होऊन त्यांची शैक्षणिक अभिरुची मंदावत जाते. आजी, आई जर घरामध्ये कर्मकांड करत असतील, घंटी वाजवून आरती करत असेल तर मुलेसुद्धा तसेच अनुकरण करून त्याच पद्धतीने लहानपणापासून वागत असतात. त्यांच्यामध्ये कर्मकांडांबद्दलची अकारण भिती आणि स्तोम माजवले की मुले कमकुवत मनोवृत्तीची तयार होऊ लागतात. विद्यार्थ्यांचा अभ्यासाकडे कल हळूहळू कमी होतो. पाल्यांची अभ्यासाबद्दलची अनास्था पालकांना चिंतेत टाकणारी असते.

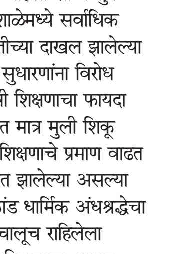

अनुज हुलके,
9823883541

अभ्यासाचे मॉडेल विद्यार्थ्यांसमोर नसेल तर विद्यार्थी अभ्यास करण्याऐवजी निष्फळ रूढीवादी बाबींत आपसूकच गुंतले जातात. अभ्यास करणे हे बौद्धिक नेटाचे काम आहे. स्त्री असो का पुरुष एकदाचे शिक्षण थांबल्यानंतर नोकरी लागली, उदरनिर्वाहाचे साधन प्राप्त झाले की बहुधा अध्ययनापासूनचा संबंध खंडित होऊन जातो. प्रौढ स्त्री-पुरुष फार वाचन करताना आढळत नाही. आडातच नाही पोहऱ्यात कुठून येणार? या म्हणीनुसार घरात अभ्यासाचे वातावरण नसेल तर विद्यार्थ्यांना अभ्यासात गोडी लागणार का? हा सर्वत्र अनुभव आपल्याला दिसून येतो. अभ्यास करण्याला कष्ट लागते ती कष्ट करण्याची प्रवृत्ती या अशा कर्मकांडांमुळे कमी झालेली दिसून येते. त्याचा परिणाम नवीन पिढीवर होऊन लहान मुलांना झपाटलेले दिसतात. हीच गोष्ट स्त्रियांना शिक्षणापासून वंचित ठेवण्यामागे धर्ममार्तंडांनी केलेली होती. आई जर शिकली नाही तर मुले सुद्धा शिकत नाही. स्त्रियांना शिक्षणापासून दूर ठेवण्यासाठी धर्माच्या नावाखाली कपट कारस्थान करण्यात आले. आजही शिकलेल्या लोकांमध्ये धर्मांध प्रवृत्ती मोठ्या प्रमाणात कशी बळावेल यासाठी कार्यरत असलेले सनातनी आणि ब्राह्मणी कंपू यांच्यापासून सावध राहण्याची गरज आहे. अलीकडल्या काळात आपण पाहतो की धार्मिक उन्माद वाढलेला असून अगदी तरुण अवस्थेत मुले धर्मांधतेकडे झुकली जातात आणि त्याचा वापर प्रतिगामी आणि धर्मांध वृत्तीकडून मोठ्या प्रमाणात होताना दिसतो. याला कारणीभूत मानसिकता स्त्रियांमध्ये जडलेली धर्मांधता आहे. अंधश्रद्धा कर्मकांड यातून मुलांवर होणारे परिणाम आहे. त्या परिणामातून अशा पिढ्या घडण्याचे काम होते आणि त्याचा हातभार सनातन्यांच्या धार्मिक मतलबी कुरापतींना चालना देण्यासाठी, कारवायांना मदत करण्यासाठी या पिढ्यांचा जास्त होतो आहे. अर्थात यामुळे भारताचे भवितव्य धोक्यात आलेले दिसते आहे. शिक्षणामुळे सामाजिक भान आणि आत्मसन्मान विचार करण्याची क्षमता निर्माण होते, त्यातून राष्ट्र बलशाली बनतात. परंपरेने शिक्षण नाकारलेल्या स्त्रिया, ओबीसी, दलित, विमुक्त भटक्या समाजाच्या शिक्षणासाठी महात्मा फुले, सावित्रीबाई फुले, धोंडो केशव कर्वे, शाहू महाराज, कर्मवीर भाऊराव पाटील, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, पंजाबराव देशमुख वगैरे महामानवांनी आपली हयात खर्ची घातली. अज्ञानामुळे होणारे शोषण आणि शोषक समजले पाहिजे हा त्यांचा हेतू. धर्म ईश्वर नावाने होणारी फसगत समजून शोषण व्यवस्थेच्या विरोधात उभा होणारा भयमुक्त भटमुक्त समाज खासकरून स्त्रिया आणि मुलंमुली देशाची खरी ताकद आहे. ■ ■

वाचकांचे विचारपिठ

बहुजन सौरभ

बच्चू कडू आणि शेतकरी आंदोलन

दि. 27/10/2025 पासून नागपूर शहर व परिसरात बच्चू कडू माजी आमदार व मंत्री यांचे आंदोलन सुरू आहे. यांनी नागपूरला येणारे रस्ते रोखून धरले आहे. त्यामुळे नागपूरात कामानिमित्त येणारे व बाहेरगावला जाणाऱ्या लोकांचे जिने हराम करुन टाकले आहे. वर्धा रोड वरील बुट्टीबोरी आणि जामठा परीसरात रस्त्यावर ट्रॅक्टर आडवे केले होते. त्यामुळे एकही वाहन येत नव्हते आणि जात नव्हते. हे अंतर आंदोलन स्थळापासून दोन ते तीन किलो मीटर होते. यामुळे बसमध्ये प्रवास करणाऱ्या प्रवाशांना अडकून रहावे लागले. यात शाळेतील विद्यार्थी, आजारी प्रवासी, अपंग, वृद्ध, बालके, महिला याचा समावेश होता. बच्चू कडू हा अनेकदा आमदार होता व मंत्री पद सुद्धा भोगले आहे. त्यावेळी शेतकऱ्यांना न्याय दिला नाही. आज सत्ता नाही म्हणून हे आंदोलन उभे केले आहे. शेतकऱ्यांना न्याय मिळावा यासाठी सनदशीर मार्ग आहेत. म्हणून इतर जनतेला त्रास होऊ नये यासाठी काळजी घ्यावी. नाही तर मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांच्या निवासस्थानी मोर्चा काढावा. त्यामुळे मुख्यमंत्री लवकर दखल घेईल. शेतकऱ्यांना दाखविण्यासाठी मी काहीतरी करतो हाच उद्देश असावा? राजकीय लोकांनी बहुजन वर्गातील लोकांना आपला स्वार्थ साधण्यासाठी अनेक वाईट सवयी लावल्या आहेत व धार्मिक कार्यात गुंतून राहतील अशी अवस्था आहे. एक तर शेतकऱ्यांच्या मालाला योग्य भाव मिळत नाही. शिक्षण, आरोग्य, सुविधा याकडे शासनाच दुर्लक्ष. खते, बियाणे, औषधे यांचे वाढलेली किंमत. दिवसेंदिवस शेतात काम करणाऱ्या मजुरांची संख्या कमी व हवामानाचा फटका सर्वात जास्त. आणि शासनाची धोरणे.अशा या राजकीय मनुवादी व्यवस्थेचा फटका शेतकऱ्यांना बसत आहे. निरपराध लोकांना त्रास देवून प्रश्न सुटणार नाही. ■ ■

– हरिदास बेलेकर

“ असंभवनीय गोष्टी कधीच खऱ्या मानू नयेत... ”

मताच्या मूल्याचा निकाल - आज आणि उद्या

आज मतदान आहे. त्या मताला एक मूल्य आहे. त्याची किंमत मतदाराच्या बुद्धीकौशल्यावर, नैतिकतेवर, समाजाबद्दलच्या आत्मियतेवर, प्रेमावर, जिव्हाळ्यावर, ज्ञानावर, शील आणि करुणेवर ठरते. म्हणूनच बुद्धांनी ज्ञानासोबत नैतिकतेलाही तसेच महत्व दिले आणि मैत्रीभाव सांगितला. आज, आपल्या इच्छेनुसार हवे असलेले मिळवण्यासाठी लोकांना कधी कधी निवडून येणाऱ्या आणि पूर्ण विश्वास न वाटणाऱ्या उमेदवारांना मत द्यावे लागते. निवडून आलेला उमेदवार उद्या आपल्या हिताचे निर्णय घेईल याची खात्री देता येत नाही ही वस्तुस्थिती आहे. आज मतदान प्रक्रियेबाबत अनेक घोळ दिसत आहेत - ईव्हीएम संदर्भातील गोंधळ, मतचोरी, मतदार यादीतील त्रुटी, एका घर क्रमांकावर शंभर मतदारांची नोंद, मोर्चे-धरणे सुरु आहेत. ‘ईव्हीएम बंद करा’ किंवा ‘मतदार यादीतील गोंधळ थांबवा’ अशा मागण्या होत आहेत. सर्वत्र असंतोष दिसतो आहे. कोथरूडमध्ये काही मुलींना पोलिसांनी जातीय शिवीगाळ केल्याने त्यांच्या स्वाभिमानाला धक्का पोचला. त्यांनी पोलिसांविरोधात तक्रार दाखल केली आणि न्यायाची मागणी केली. परंतु पोलिसांनीच पोलिसांवर गुन्हे दाखल करावेत का, हा प्रश्न निर्माण झाला. ते म्हणाले, आम्ही न्यायप्रिय आहोत. त्यामुळे प्रकरण वरिष्ठांकडे गेले. वंचित बहुजन आघाडीचे कार्यकर्ते मुलींना न्याय मिळवून देण्यासाठी पुढे आले. वंचितचे युवा नेते सुजात आंबेडकर आणि प्रा. अंजली आंबेडकर म्हणाले, ‘कायद्यासमोर सर्वजण समान आहेत. जातीय शिवीगाळ माफ करता येणार नाही.’ पुढे ॲड. प्रकाश उर्फ बाळासाहेब आंबेडकर यांच्या नेतृत्वाखालील कायदेपंडितांच्या टीमने कोर्टात धाव घेतली.

अखेर न्यायालयाने जातीवाचक शिवीगाळ करणाऱ्या पोलिस अधिकाऱ्यावर गुन्हा दाखल करण्याचे आदेश दिले. हे कायदा तोडणाऱ्यांसाठी एक इशारा ठरला. भारतीय संविधान सर्वोच्च आहे. फक्त भारतीय नागरिकांनी त्यावर विश्वास ठेवावा, संविधान समजून घ्यावे आणि त्यातील आपले हक्क व अधिकार जाणून घ्यावेत. ते जाणून घेतल्यावरच आपण समाजात योग्य दिशेने पुढे जाऊ शकतो. संविधानात सर्वांना समान न्यायाचा अधिकार दिला आहे. भारत हा लोकशाही देश आहे. त्यामुळे जनता हीच सार्वभौम आहे. जनतेसाठीच प्रशासन, शासन आणि न्यायालय अस्तित्वात आहे. भारतीय संविधान हे सर्वांना समान न्याय देणारे, सांगणारे आणि मार्गदर्शक ग्रंथ आहे. कायद्यासमोर कोणी मोठा नाही, कोणी लहान नाही; तसेच सर्व धर्म समान आहेत. शासनात असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीला एखादा धर्म उच्च आणि दुसरा नीच म्हणण्याचा अधिकार नाही. अनेक धर्म, जाती, भाषा, वेशभूषा आणि खाद्यसंस्कृती असलेल्या या देशाला एका सूत्रात बांधणे हे अवघड कार्य होते. पण संविधान सभेतील प्रतिनिधी आणि मसुदा समितीचे अध्यक्ष डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी देशाला एकसंघ ठेवले. ही देशहिताची मोठी देण आहे. संविधान सभेत झालेल्या चर्चेत मांडलेल्या मुद्यांवर डॉ. आंबेडकर यांनी स्पष्ट आणि योग्य उत्तरे दिली. योग्य तेच मुद्दे संविधानात समाविष्ट करण्यात आले आणि त्यास सर्वांची संमती मिळाली. त्यामुळे त्या काळातील लोकांनी त्यांना घटनेचे शिल्पकार म्हटले. हा सन्मान कोणीही नाकारू शकत नाही. भारतीय विद्वान म्हणून जगभर गौरव होत असताना, काहीजण जातीअस्मितेच्या दृष्टिकोनातून डॉ. आंबेडकर यांचा विरोध करत आहेत, हे देशासाठी घातक आहे. ग्वाल्हेरमधील ॲड. अनिल मिश्रा यांसारखे लोक जनतेत संभ्रम निर्माण करत आहेत. सुप्रीम कोर्टात न्यायदानाच्या वेळी वर्तन बिघडवणारा वकील राकेश किशोर काय सिद्ध करून पाहतो आहे, हेही समाजाने विचारले पाहिजे. माणसामधील अहंकार, द्वेष, कटुता, जातीयता आणि धार्मिक उन्माद देशाला वाईट स्थितीत ढकलतात. भारतीय बांधव आणि भगिनींनी याची जाणीव ठेवली पाहिजे. स्त्री-पुरुष समानतेचे महत्त्व संविधानाने दिले आहे. त्यामुळे समाजजागृती घडवून लोकांना त्यांच्या खऱ्या हक्कांची आणि अधिकारांची जाणीव करून द्यायला हवी. त्याशिवाय काय खरे आणि काय खोटे हे ओळखता येणार नाही.

‘मताच्या मूल्याचा निकाल - आज आणि उद्या’ हा खरेच लोकांना द्यायचा आहे. ते किती समजून-उमजून मतदान करतात, यावर देशाचे भवितव्य अवलंबून आहे. ■ ■

अविनाश टिपले
मो. 9970917389

वित्तीय भांडवलशाही
नवे साम्राज्य, नवा गुलाम

आजच्या काळात जगावर राज्य करणारे साम्राज्य शस्त्रांनी नाही, तर ‘पैशाने’ चालते. हीच आहे वित्तीय भांडवलशाही जिथे भांडवल, म्हणजे पैसा, बाजार आणि बँकिंग यंत्रणा मिळून सत्तेचे खरे केंद्र बनले आहे. पूर्वी साम्राज्ये तोफा, तलवारी आणि सैन्याच्या जोरावर उभी राहत. आज ती संगणकाच्या स्क्रीनवर, शेअर बाजाराच्या चढउतारात आणि बँकांच्या निर्णयांत उभी राहतात. एका क्लिकवर अब्जावधी डॉलर एका देशातून दुसऱ्या देशात हलवले जातात आणि त्या हालचालीवर संपूर्ण राष्ट्रांचे भविष्य अवलंबून असते. ही व्यवस्था कामगार, शेतकरी आणि सामान्य जनतेच्या कष्टावर उभी आहे, पण नफा मात्र काही हातात केंद्रित आहे. कॉर्पोरेट्स, गुंतवणूक बँका आणि वित्तीय संस्थांनी जगाचा नकाशाच बदलून टाकला आहे. आज बहुतेक देशांचा अर्थसंकल्प, विकासनीती आणि सामाजिक धोरणेही आंतरराष्ट्रीय वित्तीय संस्थांच्या अटींवर ठरतात. विकासाच्या नावाखाली देश कर्जाच्या ओझ्याखाली जातात आणि त्यांच्या लोकशाहीवर ‘बाजार’ अधिराज्य गाजवतो. शेअर बाजारातील घसरण म्हणजे सर्वसामान्य माणसाचे भविष्य धोक्यात. चलनवाढ वाढली की गरिबांचा स्वप्नांचा संसार मोडतो, पण काही ‘गुंतवणूकदार’ मात्र या अस्थिरतेतूनही नफा कमावतात. हीच तर भांडवलशाहीची निर्दयी गणिती पद्धत आहे. आज वित्तीय साम्राज्य केवळ बँकांपुरते मर्यादित नाही. डिजिटल पेमेंट्स, क्रिप्टोकरन्सी, फिनटेक कंपन्या आणि ई-कॉमर्स यांनी नवीन आर्थिक गुलामी निर्माण केली आहे. डेटा म्हणजेच नवीन सोने झाले आहे. मोठ्या कंपन्या तुमच्या खरेदीच्या सवयी, आवडीनिवडी आणि स्वप्नांचाही व्यापार करतात. ग्राहक आता ग्राहक राहिला नाही तर तो एक ‘डेटा प्रॉडक्ट’ बनला आहे. भारतातील आर्थिक सुधारणांनंतर (1991 पासून) वित्तीय भांडवलशाहीने आपले पाय खोलवर रोवले. खासगीकरण, परकीय गुंतवणूक आणि कॉर्पोरेट अनुदान यांच्या जोरावर संपत्तीची मोजकी केंद्रे तयार झाली. एकीकडे शेअर बाजार तेजीत, तर दुसरीकडे शेतकरी आत्महत्या ही विषमता वित्तीय भांडवलशाहीची सर्वात क्रूर ओळख आहे.

राजकीय पक्षांनाही निधी देणारे हेच कॉर्पोरेट घराणे. त्यामुळे लोकशाहीचे निर्णय ‘जनतेसाठी’ नव्हे तर ‘गुंतवणूकदारांसाठी’ घेतले जातात. माध्यमांपासून धोरणांपर्यंत सर्वत्र पैशाची छाप दिसते. परिणामतः जनतेचे शासन ‘कॉर्पोरेट लोकशाही’ बनले आहे. वित्तीय भांडवलशाहीविरोधात संघर्ष म्हणजे फक्त आर्थिक नव्हे तर सांस्कृतिक आणि वैचारिक लढा आहे. स्थानिक अर्थव्यवस्था मजबूत करणे, सहकार, शेती, हस्तकला आणि नैतिक गुंतवणुकीला प्रोत्साहन देणे, वित्तीय शिक्षण आणि पारदर्शक बँकिंग ही काही प्राथमिक पावले आहेत. परंतु खरी गरज आहे, मानवकेंद्री अर्थव्यवस्थेची. पैसा साधन राहावा, उद्देश नव्हे. आज जगात सर्वात मोठा धोका अणुबॉम्ब नाही, तर पैशाच्या हातात आलेली सत्ता आहे. वित्तीय भांडवलशाहीने माणसाला ग्राहक बनवले, समाजाला बाजार आणि राष्ट्रांना कंपन्यांचे शेअर बनवले. ही साखळी तोडायची असेल, तर विचार बदलावा लागेल, ‘माणूस पैशासाठी नव्हे, पैसा माणसासाठी’ या तत्त्वाकडे परत जावे लागेल. ■ ■

प्रविण बागडे
9923620919

समोरासमोर
अनंतायन

ॲड. अनंत खेळकर
मो. 9370061677

आपल्या मनातील ओझे त्या ठिकाणी रिकामे करावे जेथे ते सुरक्षित राहील. कारण कुणावरही विश्वास ठेवण्याआधी त्यांचे व्यक्तीत्व कसे आहे हे तपासून बघणे आवश्यक असते. कुणी कितीही गोड बोलत असला तरीही तो विश्वास ठेवण्यायोग्य असेलच असे नाही. या एका गोष्टीचा विसर पडता कामा नये की, ब्रेडला लोणी लावणाऱ्याच्या हातात सुरी असते. याचा अर्थ ती सुरी समोरच्यावर वाक करण्यासाठीच असते असे नव्हे. ज्याप्रमाणे ईतरांची पारख करण्यासाठी योग्य ती नजर असावी लागते त्याप्रमाणेच स्वतःला देखील ओळखणारी नजर हवी. कारण झोप तर दररोज उघडते पण डोळे मात्र कधीकधीच उघडतात. योग्यवेळी डोळे उघडण्याचे खुप सुंदर ऊदाहरण महाभारतात आहे. युद्धाचे वेळी अर्जुन भगवान श्रीकृष्णाला म्हणाला, ‘मला जे समोर दिसत आहेत ते तर सर्वजण माझेच आहेत.’त्यावर श्रीकृष्णाचे ऊत्तर होते, ‘ते जर आपलेच आहेत तर मग समोर कसे? ते सोबत का नाहीत?’ ■ ■

क्रिमिलेयरसाठी अट्टाहास का !

आंध्र प्रदेशची राजधानी अमरावती येथे आयोजित 75 वर्षात भारत व जिवंत भारतीय संविधान या कार्यक्रमाला सरन्यायाधीश भूषण गवई यांनी संबोधित केले. न्यायाधीशांच्या निर्णयांना योग्य ठरविण्याची आशा केली जाऊ शकत नाही असे सांगत त्यांनी अनुसूचित जाती ते आर्थिक उन्नत वर्गाविषयी भूमिका मांडली आणि त्या भूमिकेवर ते ठाम असल्याचे त्यांनी सांगितले.

इंद्रा सहानी मंडल केसमधील क्रीमीलेयर भूमिकेवरून त्यांनी आपले मत बनवले आहे असे ते म्हणाले. ओबीसींना लागू असलेली क्रिमिलियरची अट अनुसूचित जातीयांना लागू झाली पाहिजे याचा त्यांनी पुनरुच्चार केला. ते असे म्हणाले की, या माझ्या मुद्द्यावर सर्व स्तरातून टीकेचा भडीमार झाला तरीसुद्धा मी क्रिमिलेयरच्या मुद्द्यावर ठाम आहे असे सरन्यायाधीश भूषण गवई म्हणाले. एक ऑगस्ट 2024 ला अनुसूचित जातीमध्ये वर्गीकरणाचा निर्णय देत असताना क्रिमिलेयरचे प्रकरण त्यांच्यापुढे नव्हते तरीसुद्धा अनुसूचित जातीला क्रिमिलेअर लावावे असे मत त्यांनी नोंदवले होते. याच खटल्यातील एका न्यायाधीशाने म्हटले की एकदा कुटुंबातील व्यक्तीने सरकारी नोकरी फायदा घेतला असेल तर त्याला पुन्हा आरक्षण देऊ नये. क्रिमीलेअर बाबत अशी टोकाची भूमिका वारंवार घेतल्या जात आहे.

भारतीय संविधानामध्ये आरक्षणाची तरतूद ही सामाजिक मागासलेपणाच्या आधारे आहे अनुसूचित जातीचे आरक्षण हे अस्पृश्यतेच्या आधारे आहे, आर्थिक आधारावर नाही. अनुसूचित जातीची प्रगती व्हावी, त्यांना शासन प्रशासनात प्रतिनिधित्व मिळावे म्हणून आरक्षणाची तरतूद केलेली आहे. हा गरिबी हटाव कार्यक्रम नाही. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणायचे, आरक्षण हे समतेसाठी आहे. याचा अर्थ असा आहे की अनुसूचित जाती जमातीचा सामाजिक दर्जा उंचावेल, तसा त्यांच्याशी जातीभेद कमी होईल. डॉ. बाबासाहेब म्हणतात की तुम्ही सरकारी नोकऱ्यात जा. मुख्याधारेत या यामुळे इतरांच्या मनात असलेला तुमच्या प्रती असलेला तुच्छतेचा भाव नष्ट होईल. ते म्हणाले ब्राह्मणांचे महत्त्व यासाठी आहे की ते सरकारी नोकरीमध्ये आहे आणि सरकारी नोकरीमध्ये जाण्यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आरक्षणाची तरतूद करून ठेवली हेतू हा की समता निर्माण व्हावी.

प्रश्न असा आहे की अनुसूचित जातीचे जमातीची लोक मेरिटमध्ये उत्तीर्ण होऊ शकत नाही असा प्रश्न नाही तर ते मेरिटमध्ये उत्तीर्ण होऊन सुद्धा निवड समिती त्यांची निवड करत नाही. निवड समिती जातीभेद करण्यात मागे पुढे पाहत नाही. महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग केंद्रीय लोकसेवा आयोग आणि इतरही निवड मंडळामध्ये लेखी परीक्षेमध्ये गुणानुक्रमे अधिक मार्क मिळालेले अनुसूचित जातीचे विद्यार्थी तोंडी परीक्षेमध्ये नापास केले जातात. हे का तर तोंडी परीक्षा घेणाऱ्या समोर उमेदवाराचे नाव, गाव, जात आणि धर्म याचा बायोडाटा उपलब्ध असतो. त्या बायोडाटा मधील जात व धर्म पाहून उमेदवाराची निवड करण्याची प्रवृत्ती आजही कायम आहे. या देशातून जातिवाद गेलेला नाही हे वास्तव आहे आणि म्हणून आरक्षणाची गरज आहे उन्नत वर्गातील अनुसूचित जाती जमातीचा मुलगा मेरिटमध्ये उत्तीर्ण होऊन सुद्धा त्याला तोंडी परीक्षेत निवड केल्या जाणार नाही. म्हणून क्रिमिलेयर हे घातक ठरणार आहे. याशिवाय फी भरून प्रवेश घेणाऱ्या खाजगी विद्यापीठांमध्ये आरक्षित जागा आर्थिक दृष्ट्या सक्षम अनुसूचित जातीचे लोक प्रवेश घेऊ शकतात. क्रिमिलेयर मुळे त्यांना जर बाद केले तर त्या जागा रिक्त जागेतील देश विदेशात जाण्यासाठी थोडी आर्थिक संपन्नता असणे गरजेचे आहे. त्याला आरक्षणाची मदत मिळाली तर तो पुढे जाऊ शकतो या सर्व बाबींचा विचार केला असता अनुसूचित जातीला क्रिमीलेअर लावणे हे चुकीचे आहे. एवढेच काय तर इंदिरा सहाणे वर्सेस युनियन ऑफ इंडिया या मंडल आयोगाच्या प्रकरणांमध्ये नवन्यायाधीशाच्या खंडपीठाने अनुसूचित जातीला क्रिमिलेयर लावू नये असा निर्णय दिला आहे. असे असतानाही सरन्यायाधीश भूषण गवई सेवानिवृत्त होण्यासाठी पाच दिवस असताना क्रिमिलेअरसाठी अट्टाहास धरतात, त्याला काय म्हणावे?

भर न्यायालयात त्यांच्यावर बूट फेकण्यात आला होता. याचा त्यांनी विचार करावा ते जर ब्राह्मण असते किंवा उच्चवर्णीय असते तर त्यांच्यावर बूट फेकण्याची हिंमत केली असती काय? हा प्रश्न त्यांनी स्वतःला विचारावे. ते अनुसूचित जातीचे पूर्वाश्रमीचे अस्पृश्य महार असल्यामुळे त्यांच्यावर बूट फेकण्याची हिंमत एक उच्चवर्णीय ब्राह्मण वकील करू शकला हे वास्तव आहे. ही मानसिकता जर भूषण गावईंना ओळखता येत नसेल तर त्यांच्या आकलन क्षमतेवर प्रश्नचिन्ह निर्माण होतात. सनदी अधिकाऱ्याचा मुलगा आणि गरीब अनुसूचित जातीचा मुलगा यांची स्पर्धा होऊ शकत नाही असे गवई वारंवार म्हणतात. पण त्यांना हे कळत नाही की येथे स्पर्धा अनुसूचित जातीच्या मुलांची आपसात नसून त्यांना खुल्या प्रवर्गाशी स्पर्धा करायची आहे. कोणाची कोणाशी स्पर्धा आहे हे सुद्धा करू नये याचे तर मला आश्चर्य वाटले.

खरे तर प्रश्न बुद्धिमत्तेचा असतो. शेतकऱ्याचा मुलगा असो सनदी अधिकाऱ्याचा असो, न्यायाधीशाचा असो की राजकारणीचा असो सर्वांना परीक्षा सारखीच द्यावी लागते आणि उत्तीर्ण व्हावे लागते. आपल्या असे निदर्शनास येते की कित्येक शेतकऱ्यांची, मजुरांची गरिबांची मुले, श्रीमंत मुलांपेक्षा अधिकाऱ्यांच्या मुलांपेक्षा चांगले मार्क्स मिळतात. चांगल्या पद्धतीने पास होतात. त्यामुळे गरीबाची अनुसूचित जातीचे मुले आणि श्रीमंताच्या अनुसूचित जातीचे मुले हा भेदभाव करणे यांच्यामध्ये फरक करणे यांच्या स्पर्धा असले आहे अशी बतावणी करणे बुद्धीची दिवाळी निघाल्याचे लक्षण आहे.

कपिल नारनवरे
मो. 9370773608

अनुसूचित जातीमध्ये वर्गीकरणाचा निर्णय दिल्यामुळे अनुसूचित जातीचा समूह भूषण गवईवर नाराज आहे. त्यात अजून क्रिमिलेयरचा अट्टाहास ते धरत आहेत बुद्धगया मुक्ती आंदोलनात भूषण गवई कडून अपेक्षा होत्या. परंतु त्यात तर त्यांनी काहीच केले नाही. पण समाजाची लचके तोडणे मात्र सुरू आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना तर अनुसूचित जातीमध्ये वर्गीकरण मान्य होते नाही. त्यांना क्रिमिलेअर मान्य होते. स्वतःला आंबेडकरांचा अनुयायी म्हणणाऱ्या भूषण गवईला मात्र वर्गीकरणही हवे आहे आणि क्रिमिलेयरही हवे. ‘निर्णय दिल्यावर विषय संपतो. पण भूषण गवई साहेब वारंवार क्रिमीलेयरचा उल्लेख का करत आहेत?’

न्यायव्यवस्थेची एक मूलभूत परंपरा आहे, ‘न्यायाधीशाने दिलेला अंतिम निर्णय हा स्वतःच्याही पुढील चर्चेला बंद करतो.’ एकदा न्यायमूर्तीने कोणत्याही मुद्द्यावर निर्णय नोंदवला, तर त्या विषयावरील त्यांची सार्वजनिक मते, भाषणे किंवा पुनर्पुन्ह केलेले उल्लेख योग्य मानले जात नाहीत. कारण तेच न्यायालयीन शिस्त, तेच न्यायाधीशाचे संयम आणि तेच पदाची प्रतिष्ठा. परंतु सरन्यायाधीश भूषण गवई यांनी 1 ऑगस्ट 2024 रोजी अनुसूचित जातींच्या वर्गीकरण प्रकरणात आपली भूमिका नोंदवलीच होती. त्या निर्णयात क्रिमीलेयरचा मुद्दा त्यांच्या समोर नव्हता, तरीही त्यांनी क्रिमीलेयर लागू करावा असे वैयक्तिक मत व्यक्त केले. इतकेच नव्हे, तर सेवानिवृत्तीला पाच दिवस उरले असताना आणि विविध कार्यक्रमांत, व्याख्यानांत तेच मत वारंवार व्यक्त करणे सुरूच ठेवले. प्रश्न असा उभा राहतो, हे न्यायाधीशाचे संयम आहे की न्यायालयीन शिस्तीचा भंग? न्यायालयीन आचारसंहितेनुसार, न्यायमूर्तीने दिलेल्या निर्णयांच्या बाहेरील सार्वजनिक राजकीय-सामाजिक चर्चांपासून दूर राहणे अपेक्षित असते. एकदा निर्णय दिल्यावर त्याच मुद्द्यावर वारंवार सार्वजनिक भूमिका घेणे हे न्यायात्मक तटस्थतेवर प्रश्नचिन्ह निर्माण करते.

‘मी ठाम आहे, टीका असा कोणताही संबंध राहत नाही. त्यांच्या वर्तनाला प्रश्न विचारणे योग्यच आहे जो मुद्दा न्यायनिवाड्यातच संपला, त्याला पुन्हा पुन्हा ओढून मंचावर बोलणे म्हणजे पदाच्या मर्यादा ओलांडणे नाही का? ही काय न्यायव्यवस्थेच्या परंपरेला शोभणारी गोष्ट आहे काय? की हा न्यायालयीन शिस्तीचा स्पष्ट भंग आहे?

‘जय भीम’ देणे ही एक प्रतीकात्मक सामाजिक बांधीलकी असेल, पण त्याच समाजाच्या मूलभूत हक्कांवर, आरक्षण आणि प्रतिनिधित्वावर वार करणारी भूमिका घेणे हे विरोधाभासाचे शिखरच आहे. ■ ■

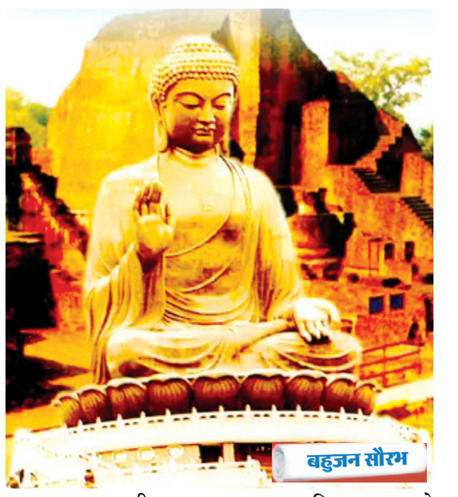

हीनयान, महायान, वज्रयान!

काही लोक बौद्ध धर्मावर टीका करतात की या धर्मामध्ये सुद्धा पंथ आहेत. त्यामुळे हा प्रकार समजून घेणे गरजेचे आहे इतर धर्मातील पंथ आणि बौद्ध धर्मातील हे सिद्धांत, शिकवण यात जमीन आसमांचा फरक आहे. जगातील सर्व धर्मरचनांमध्ये कधी ना कधी पंथभेद, संघर्ष, मतभेद आणि कट्टरता दिसून येते. काही ठिकाणी तर पंथभेद हे संघर्ष, युद्धे आणि रक्तपातास कारणीभूत ठरले आहेत. परंतु बौद्ध धर्म हा असा अद्वितीय जीवन मार्ग आहे, जिथे मतभेद घडले तरी संघर्ष घडला नाही. विविधता निर्माण झाली पण द्वेषाला स्थान मिळाले नाही आणि वेगवेगळ्या शिकवणी उदयाला आल्या तरी ‘मी श्रेष्ठ, तू कनिष्ठ’ असा अहंकार निर्माण झाला नाही. हीच बौद्ध धम्माची विशालता आहे.

आज हीनयान, महायान आणि वज्रयान हे शब्द अनेकदा ‘पंथ’, ‘संप्रदाय’, ‘वर्ग’, ‘सेक्ट’ म्हणून सांगितले जातात. परंतु इतिहास, पुरातत्त्व, विनय आणि तत्त्वज्ञान पाहिले तर हे संप्रदाय नसून तीन प्रवाह किंवा सिद्धांत किंवा धम्मशाळा, तीन परंपरा, धम्म शिकण्याच्या तीन पद्धती आहेत. त्या सर्वांचा केंद्रबिंदू एकच - तथागत बुद्ध आणि त्यांचा धर्म.

1. तीन प्रवाह का निर्माण झाले? बुद्धांच्या महापरिनिवानानंतर शेकडो वर्षे बौद्ध संघात विनय आणि धर्म यांचा अभ्यास सतत वाढत गेला. विविध प्रदेश, संस्कृती आणि जनमानसाला अनुरूप अशा पद्धती विकसित झाल्या.

थेरवाद किंवा हीनयान :- प्राचीन विनयाचा शुद्ध मार्ग थेरा म्हणजे ‘ज्येष्ठ भिक्खू’. या परंपरेने बुद्धकालीन विनय, आर्यसत्य, अष्टांगिक मार्ग आणि ध्यानपद्धती जसाच्या तसा जतन करून ठेवल्या. या शाळेचे उद्दिष्ट - निर्वाण किंवा अरहंतपद प्राप्ती, म्हणजे लोभ, द्वेष, मोहाचा संपूर्ण नाश. ‘महायान’ - करुणा, शून्यता आणि बोधिसत्त्व आदर्श मानून महायान उदयास आला. कारण जनतेत करुणेचा संदेश अधिक व्यापक पसरवावा अशी इच्छा होती. महायान म्हणते. स्वतःची मुक्ती पुरेशी नाही. सर्व प्राणिमात्रांच्या मुक्तीसाठी प्रयत्न करणे हीच सर्वोच्च साधना. शून्यता, प्रज्ञा, बोधिसत्त्व हे तत्त्व महायानात विकसित झाले.‘वज्रयान’ - मनाच्या रूपांतरणाचा गतिमान मार्ग ध्यान, मंत्र, उपाय-कौशल आणि मनाचे तत्काळ रूपांतर यांवर आधारित ही परंपरा आहे. यात तांत्रिक पद्धती, करुणा आणि प्रज्ञा यांचे एकत्रित साधन दिसते. 2. तीनही प्रवाहामध्ये शत्रुत्व नाही सहअस्तित्वाची अद्वितीय परंपरा थेरवादी भिक्खू महायानात जाऊ शकतो, महायानी भिक्खू थेरवादात येऊ शकतो, वज्रयान साधक दोघांसोबत ध्यान करू शकतो. ही मोकळीक केवळ बौद्ध धम्मातच आहे. कुठेही ‘चुकीचा मार्ग’, ‘आम्ही श्रेष्ठ’, ‘ते कनिष्ठ’ असे विधान नाही. लेण्यांमध्ये, विहारात, गुहांमध्ये - सर्व प्रकारचे भिक्खू एकत्र राहत, अभ्यास करत, ध्यान करत. बौद्ध धम्मातील हा सहअस्तित्वाचा, अहिंसेचा आणि वैचारिक स्वातंत्र्याचा महान वारसा आहे.

3. इतर धर्मातील पंथभेद :- बौद्ध धम्मातील व्यापकता अधिक स्पष्ट करते. इस्लाम धर्मात - सुन्नी आणि शिया हे दोन प्रमुख पंथ. दोघांमध्ये रूपांतरण सोपे नाही; तत्त्वभेद तीव्र आहेत. सिया कधीच सुन्नी होवू शकत नाही आणि सुन्नी कधीच सिया होवू शकत नाही. ख्रिश्चन धर्मात - कॅथोलिक आणि प्रोटेस्टंट. कॅथोलिक हा प्रोटेस्टंट होवू शकत नाही. प्रोटेस्टंट कधीच कॅथोलिक होवू शकत नाही. त्याचप्रमाणे हिंदू धर्मातील तत्वज्ञान बघतीले तर. ब्राम्हाच्या मुखातून ब्राम्हण, भुजा मधून क्षत्रिय, पोटातून, वैश्य, पायातून शूद्र जन्माला आले. त्यामुळे त्यात बदल होणे शक्य नाही. जो ज्या वर्णात जन्माला आला तो तिथेच राहणार. अनुशासन, तत्त्वज्ञान आणि पुरोहित व्यवस्था पूर्णपणे भिन्न. ही उदाहरणे पाहिल्यास लक्षात येते की जगातील बरेच धर्म पंथवादी किंवा कट्टरवादी रचना निर्माण करतात. परंतु बौद्ध धम्मात विचार विविधतेला अडथळा नाही, प्रतिबंध नाही, धमकी नाही. हिंसा तर अजिबात नाही.

4. बौद्ध धर्म व्यक्तिस्वातंत्र्याचा महामार्ग तथागत बुद्धांचे दर्शन स्पष्ट सांगते. स्वतःच विचार करा. स्वातंत्र्याने निवडा. उपायाने उपयोगी असेल ते घ्या; जे नसेल ते सोडा. यामुळेच तीनही शाळा पंथ नव्हेत; त्या वैचारिक, आचरणात्मक प्रयोगशाळा, ध्यानाभ्यासाच्या शाळा आहेत. एखाद्या व्यक्तीस कोणता मार्ग योग्य वाटेल त्यावर त्या व्यक्तीचा पूर्ण अधिकार आहे. ही खुलीवृत्तीच धम्माला शतकानुशतके जिवंत आणि वैज्ञानिक ठेवते. 5. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर तीनही विचार प्रवाह किंवा सिद्धांत यांचा समन्वय साधला आहे. त्यांनी नवयान पंथ निर्माण केला हे म्हणणे बरोबर नाही. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे व्यक्तिमत्व असे वेगळा पंथ निर्माण करणारे नव्हते. त्यांनी महायान, वज्रयान यावर कधी टीका केली नाही. त्यांनी नवयान स्थापन केला म्हणणे चुकीचे आहे. 6 बुद्ध आणि त्यांचा धम्म लिहिताना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आर्यसत्य, अष्टांगिक मार्ग, विनय - थेरवादातून दसभूमी, बोधिसत्त्व, प्रज्ञा - महायानातून मनाचे रूपांतरण, करुणेचा विस्तार - वज्रयानातून या सर्व परंपरांचा सूक्ष्म अभ्यास करून नवा, वैज्ञानिक, मानवतावादी बौद्धधम्म उभा केला. डॉ. बाबासाहेब कोणत्याही एका प्रवाहात किंवा सिद्धांतात अडकून नाहीत; त्यांनी सर्व शाळांचा सर्वोत्तम भाग स्वीकारला. यातून दिसते - बुद्धधम्म म्हणजे पंथ नाही, तर सर्वसमावेशक ज्ञानप्रवाह. 6. बौद्ध धम्माचा निष्कर्ष - विविधतेतून एकात्मतेकचे ध्येय आहे. एकच - दुःखनिरोध आणि केंद्रबिंदू एकच - बुद्ध, धम्म, संघ बुद्धांचे वचन म्हणते - ‘एकायन मग्गो’ बौद्ध धम्माचा खरा चमत्कार म्हणजे कट्टरतेशिवाय विविधता, द्वेषाशिवाय मतभेद, अहंकाराशिवाय अभ्यास. ही महान वैशिष्ट्ये बौद्ध धम्माला जगातील सर्वात विवेकी, समावेशक आणि वैज्ञानिक धर्म बनवतात. आजच्या जगात मतभेद, कट्टरता, धर्मीय संघर्ष वाढत आहेत. अशा वेळी भगवान बुद्धांचा हा संदेश अधिक महत्त्वाचा ‘मैत्री हा माझा धर्म आहे, प्रज्ञा ही माझी शक्ती आहे आणि स्वातंत्र्य हा माझा श्वास आहे.’ हीनयान, महायान, वज्रयान हे पंथ नसून, मानवाला प्रज्ञेकडे, करुणेकडे, मुक्तीकडे, निर्वाणाकडे घेऊन जाणारे मार्ग आहेत. विचार प्रवाह आहेत. हे तीनही विचार प्रवाह सर्व वंदना, सुत्त जातक कथा बुद्धाचे 84, 000. उपदेश अर्थात त्रिपिटक मान्य करतात. कोणतेही ठोस मतभेद नाहीत. बुद्ध धर्म स्वीकार केल्यावर काही प्रादेशिक परंपरा त्यांनी स्वीकारल्या त्यामुळे लद्दाक, त्रिपुरा, महाराष्ट्र जपान, कंबोडिया, चीन, श्रीलंका, म्यानमार, थायलंड इत्यादी देशांमध्ये विधी परंपरामधे थोडाफार फरक आहे. पण तो त्या त्या देशातील परिस्थितीनुसार आहे. बाकी परियत्ति व पटीपत्ती, पटीवेदन एक सारखीच आहे. हाच शील, समाधी, प्रज्ञेचा एकायन मग्गो आहे. अर्थात निर्वाणाचा एकमेव मार्ग आहे. ■ ■

नितीन प्रल्हाद अंभोरे
मो. 8956107061

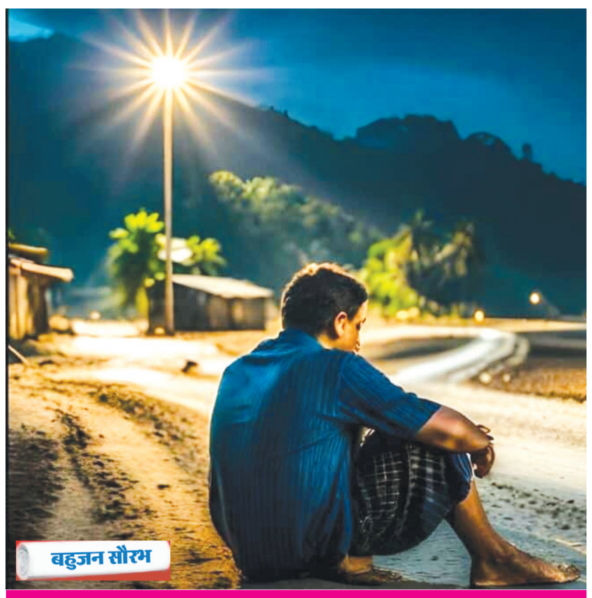

आपल्या जवळच्या अमुल्य माणसांना लहान लहान चुकांसाठी जीवनातून वेगळे करु नका !

भेंडीची भाजी करण्यासाठी भेंडी कापत होतो. अचानक भेंडीच्या वरील बाजूला एक छिद्र पडलेले दिसले. मी विचार केला की, भेंडी खराब झाली आहे ती फेकून द्यावी. पण ती फेकून न देता खराब झालेला तेव्ढा भाग कापून फेकून दिला. पुन्हा पाहिले असता अजून थोडा भाग खराब दिसला. तो भागही कापून फेकून दिला. उरलेला भेंडीचा अर्धा भाग कापून भाजीत टाकला. किती चांगली गोष्ट आहे ही! 50 पैशांची भेंडी आपण किती लक्षपूर्वक कापतो. जो भाग खराब आहे तो कापून फेकून देतो. उरलेला भाग स्विकारतो. खुप चांगले आहे हे... मात्र दुख या गोष्टीचे आहे की, आपण माणसाबाबत ऐवढे सहनशील का नसतो? त्याच्याशी कठोर का वागतो? आपल्या जवळच्या एखाद्या माणसाबाबत आपल्याला एखादी चूक दिसली तर त्याच्या पुर्ण व्यक्तीमत्वाला आपण का कापून फेकून देतो? त्याच्या वर्षानुवर्षाच्या चांगल्या कामांकडे दुर्लक्ष का करतो? आपण फक्त आपल्या अहंकारासाठी त्याच्यासोबतचे प्रत्येक नाते का तोडतो? आणि शेवटी प्रश्न पडतोच की, आपल्या जवळच्या माणसाची किंमत पन्नास पैशांच्या भेंडीपेक्षाही कमी आहे का? या छोट्याशा गोष्टीचा जरूर विचार करा आणि ‘आपल्या जवळच्या अमुल्य माणसांना लहान लहान चुकांसाठी जीवनातून वेगळे करु नका.’ ■ ■

बसौसे ■ ■

स्वाभिमानाचे स्मरणशिल्प - ६

ऊर्जामंत्री डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा पूर्व नागपूर स्वतंत्र नगर, नंदनवन

ऊर्जामंत्री डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा पूर्व नागपूर स्वतंत्र नगर, नंदनवन येथे आहे. पूर्व नागपूर जिल्ह्यातील गाव खेड्यातील लोक गाव सोडून कामाच्या शोधात येथे आले. नागनदीच्या काठावर ही झोपडपट्टी बसली होती. आता ही झोपडपट्टी राहिली नाही. तत्कालीन अत्यंत गरीब परिवारातील लोकांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर पुतळा बसविला आहे. येथे विविध कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात येत असते. या पुतळ्याचा परिसर चळवळीचे केंद्र आहे.
संवाद मित्र

कपिल नारनवरे
मो.9370773608

मन:शक्तीने चमचे वाकवण्याचा दावा करणाऱ्या भोंदूवर कठोर कारवाई करावी : महाराष्ट्र अंनिसची मागणी

नागपूर : अहिल्यानगर येथील आर्ट ऑफ लिव्हिंग केंद्राच्या नावाखाली मन:शक्तीच्या जोरावर चमचे वाकवण्याचा दावा करणाऱ्या माधव गवळी या भोंदूवर तातडीने कठोर कारवाई करावी अशी मागणी महाराष्ट्र अंनिस मार्फत मधुकर अनाप अरुण कडू पाटील, मिलिंद देशमुख, प्रा. प्रवीण देशमुख, राहुल थोरात, रामभाऊ डोंगरे, विजया श्रीखंडे, राम काळे, चित्तरंजन चौरे, इंजी. गौतम पाटील, डॉ. प्रा. सुनील भगत, प्रा. पुष्पा घोडके, देवयानी भगत, देवानंद बडगे, मंगला गाणार, विजया ठाकरे, शोभा पाटील यांनी केली आहे. अशा स्वरूपाचे निवेदन अहिल्यानगर पोलिस अधिक्षक यांना देखील देण्यात आले आहे. याविषयी प्रसिद्धी पत्रकात असे नमूद केले आहे की अहिल्यानगर येथील माधव गवळी हा व्यक्ती आर्ट ऑफ लिव्हिंग केंद्राच्या नावाच्याखाली राजरोस भोंदूगिरी करत असून त्याचे असंख्य पुरावे त्याच्या सोशल मिडियावर उपलब्ध आहेत.
या व्हिडीओमध्ये लहान मुलांचा वापर करून त्यांच्या माध्यमातून मन:शक्तीने चमचा वाकणेसारखे भोंदू गिरीचे प्रयोग करून दाखवले जात आहेत. अशाप्रकारे चमचा वाकवणे ही एक साधी हातचलाखी आहे. अंनिसचे अनेक कार्यकर्ते ती करून दाखवतात. त्याचा व्हिडिओ देखील प्रेस नोट सोबत दिला आहे. आर्ट ऑफ लिव्हिंग इन्ट्युशन कोर्स केल्यावर मुलांची अंत:शक्ती वाढते आणि ती मुले चमच्याशी बोलून त्याला वाकायला सांगतात आणि आपोआप तो चमचा वाकतो अशा स्वरूपाचे हे व्हिडीओ आहेत. हा सरळसरळ जादूटोणा विरोधी कायद्याच्या भंग असून त्यामुळे असे प्रकार राजरोस प्रकारे करणाऱ्या माधव गवळी आणि त्याच्या साथीदारांना तातडीने अटक करावी,

अशी देखील मागणी या पत्रकात करण्यात आली आहे. डोळ्यावर नीट पट्टी बांधली असता कुळलाही केवळ अंत:शक्तीने वाचता येते असा दावा करणे ही सरळसरळ फसवणूक आहे. आर्ट ऑफ लिव्हिंग केंद्राच्या मार्फत हा दावा केला जातो. तसेच त्यांच्या ऑफिशियल वेबसाईटवर देखील असे व्हिडियो दिसून येतात. हातचलाखिने या गोष्टी सहज करता येऊ शकतात. त्याविषयी देखील अंनिस कार्यकर्त्यांने केलेले व्हिडीओ सोबत जोडले आहेत. आर्ट ऑफ लिव्हिंगने या विषयी आपली भूमिका स्पष्ट करावी असे देखील या पत्रकात नमूद केले आहे. हेमामालिनी, माजी केंद्रीय मंत्री स्मृती इराणी प्राजक्ता माळी यांच्यासारखे लोक याची भोंदूगिरीची जाहिरात करत आहेत. ती त्यांनी तातडीने थांबवावी अशी देखील अपेक्षा या पत्रकात व्यक्त करण्यात आली आहे.
विषयाचे निवेदन अहिल्यानगर पोलिसांना दिले असून या विषयी महाराष्ट्र अंनिसचे शिष्टमंडळ त्यांना भेटणार आहे. जादूटोणा विरोधी कायद्यानुसार अशा प्रकारे चमत्काराचा दावा करणाऱ्या लोकावर स्वत:हून कारवाई करणे हे पोलिसांचे कर्तव्य असताना देखील अहिल्यानगरच्या मध्ये राजरोस अशी भोंदूगिरी सुरू आहे. याविषयी पोलिसांनी तातडीने कारवाई करावी अशी देखील मागणी या पत्रकाच्या माध्यमातून करण्यात आली. या भोंदूगिरीला बळी पडणारे बहुतांश सुशिक्षित लोक आहेत. पुण्यात नुकत्याच एका सुशिक्षित कुटुंबाला चौदा कोटी रुपयाला फसवले असल्याची घटना घडली आहे. त्या पार्श्वभूमीवर पालकांनी आपल्या मुलांना अशा भोंदूगिरीपासून वाचवावे अशी अपेक्षा देखील या पत्रकात व्यक्त केली आहे.

25 नोव्हेंबरला संविधान काव्याभिवादन - 2025

नागपूर : करुणासागर बहुउद्देशीय संस्थेद्वारे संविधानदिनाच्या पूर्वसंध्येला 'संविधान काव्याभिवादन 2025' हा कविता वाचनाचा कार्यक्रम संविधान चौक, नागपूर येथे मंगळवार दि. 25 नोव्हेंबर 2025 ला दुपारी 2.30 वाजता आयोजित करण्यात येत आहे.

'संविधान काव्याभिवादन 2025' या कार्यक्रमाचे नियोजित अध्यक्ष ज्येष्ठ आंबेडकरी कवी इ. मो. नारनवरे यांच्या मार्गदर्शनात प्रमुख अतिथी म्हणून कास्ट्राईबचे कामगार नेते अरुण गाडे, का. रा. वालदेकर आपले स्थान भूषवतील. ज्येष्ठ संपादक अशोककुमार धमगाये यांनी संपादित केलेल्या सम्यक वाणी या मासिकाचे प्रकाशन करण्यात येईल. त्याचप्रमाणे अतिथी कवी म्हणून भीमराव गोटे, बबन चहांदे, सरिता सातारडे, सुदर्शन पनतोडे, सिद्धार्थ मेश्राम, महेंद्रकुमार मेश्राम यांची उपस्थिती राहील. ज्येष्ठ कवी मनोहर गजभिये यांच्या मंच संचालनामध्ये भीमराव गणवीर, प्रा. संदीप गायकवाड, अजय चिकाटे, मनीष वानखेडे, लिलाधर गायकवाड, प्रभू फुलझेले, सुभाष मानवटकर, निरंजन चौरे, नागोराव सोनकुसरे, दिगांबर चनकापूरे, दादाराव पाटील, प्रशांत नंदागवळी, चरणदास वैरागडे, प्रतिभा सहारे, ज्योत्सना बनसोडे, संगीता बनकर, रजनी फुलझेले, प्रकाश दुलेवाले, दीपक पंचभाई, प्रीतीबाला बोरकर, दिपाली दीप, संजय सायरे, सुषमा कळमकर, रोशनी गणवीर, राहुल श्यामकुवर, हेमलता ढवळे, डॉ. वैशाली धनविजय, नागेश वाहुरवाघ, डॉ. भूषण भस्मे, अजीज खान पठान, विशाखा नकाशे, यशवंत डोंगरदिवे, मधुकर बोरीकर, दयाराम खंडारे इत्यादी कवी विश्वरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना काव्याभिवादन करतील.
'संविधान काव्याभिवादन 2025' या कार्यक्रमात उपस्थित राहण्यासाठी आंबेडकरी चळवळीच्या कार्यकर्त्यांना आणि रसिकांना करुणासागर बहुउद्देशीय संस्थेचे अध्यक्ष प्रा. हृदय चक्रधर आणि सचिव प्रा. दामोधर वानखेडे यांनी आवाहन केले आहे.

थिओसोफिकल सोसायटीचा 150 वा वर्धापन दिन साजरा

नागपूर : मैत्रेय लॉज नागपूर येथे थिओसोफिकल सोसायटीचा 150 वा वर्धापन दिन साजरा करण्यात आला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी संस्थेच्या अध्यक्षा डॉ. स्मिता मेहेत्रे होत्या.

राष्ट्रीय वक्ता अशोक लोखंडे हे प्रमुख अतिथी होते. सचिव निशिकांत मेहेत्रे यांनी वर्धापन दिनाची पार्श्वभूमी सांगून प्रास्ताविक सादर केले. प्रणोती कळमकर यांनी थिऑसॅफी व मी या विषयावर भाष्य केले. डॉ. गोपाल चव्हाण यांनी थिऑसाफी एक चळवळ या विषयावर मार्मिक असे चिंतन सादर केले. रेखा हिरूडकर यांनी स्वानुभवातून विश्वबंधुत्व कसे जपायचे हे उदाहरणे देऊन समजाविले. राष्ट्रीय वक्ता अशोक लोखंडे यांनी थिऑसॉफी जीवन जगण्याची एक कला यावर मार्गदर्शन केले. अध्यक्षा डॉ. स्मिता मेहेत्रे यांनी थिऑसॉफीमुळे जीवनात कसे चांगले परिवर्तन घडत जाते, त्याचा वैयक्तिक जीवनावर कसा प्रभाव पडतो हे स्पष्ट केले. छाया महाले यांनी स्वागत गीत, वंदना क्षीरसागर यांनी मानवतावादी गीत डॉ. श्रद्धा बेले यांनी किर्तन व केतकी कडू यांनी सुरेख असे गीत सादर केले. कार्यक्रमाचे सुरेख संचालन डॉ. शील बागडे यांनी केले आणि आभार प्रदर्शन विद्या सुरकार यांनी केले.

नागपूरचा अभिमान - सेंट्रल इंडिया कॉलेज ऑफ लॉचे जागतिक मंचावर यश

नागपूर : आम्हाला अत्यंत अभिमान व ऐतिहासिक कामगिरीची जाणीव असताना हे सांगताना आनंद होत आहे की सेंट्रल इंडिया कॉलेज ऑफ लॉ. नागपूरच्या एका विलक्षण आंतरराष्ट्रीय प्रतिनिधी मंडळाचा निवड प्रतिष्ठित हॉवर्ड युनिव्हर्सिटी इंटरनॅशनल कॉन्फरन्स, वॉशिंग्टन, डी. सी. येथे सहभागी होण्यासाठी झाला आहे. हॉवर्ड युनिव्हर्सिटी, जी जगभर प्रसिद्ध आहे आणि ज्याने अमेरिकन अध्यक्षपदाचे उमेदवार कमल हेरिस यांना जन्म दिला आहे. एक शैक्षणिक आणि सांस्कृतिक उत्कृष्टतेचे केंद्र आहे. या जागतिक मंचावर आमंत्रित केले जाणे अत्यंत मानाचे आहे. या प्रतिनिधी मंडळाने आपल्या बौद्धिक शक्ती, कठोर परिश्रम आणि मौलिकतेमुळे आपले स्थान निर्माण केले आहे. त्यांची कामगिरी केवळ विद्वानांच्या प्रतिभेचे दर्शन घडवत नाही, तर ज्ञान आणि वारसा कसे जागतिक प्रगतीला आकार देतात हे देखील दर्शवते. या कामगिरीचे श्रेय डॉ. एस. एम. राजन, संचालक, सेंट्रल इंडिया कॉलेज ऑफ लॉ आणि डॉ. लियोनेल डीसूजा, युनिव्हर्सिटी गो ग्लोबल, ओहायो (यूएसए) यांना जाते, ज्यांनी या संस्थेला जागतिक स्तरावर प्रतिनिधित्व करण्यासाठी प्रेरित केले आहे. या टीमचे प्रतिनिधित्व जागतिक व्यासपीठावर डॉ. टॉमी व्हाईट आणि इब्राहिम झरी यांनी केले जाईल. ज्यांची विशेषज्ञता आणि आंतरराष्ट्रीय कीर्ती टीमची जागतिक स्थिती उंचावते.या कामगिरीमुळे संस्थेच्या विद्यार्थ्यांमध्ये उत्साह आणि अभिमानाची भावना आहे, जी त्यांना भविष्यासाठी तयार करीत आहे आणि त्यांना न्याय, प्रगती आणि सामाजिक प्रगतीचे चॅम्पियन बनण्यासाठी प्रेरित करीत आहे.

महत्वाचे

अस्मिता बुद्ध विहारात पाली परीक्षा

नागपूर : बुद्ध विहार समन्वय समितीच्या वतीने प्रत्येक वर्षी पाली परीक्षा विभिन्न विहारात आयोजित केली जाते. या अनुशंगाने नरेन्द्र नगर येथील

अस्मिता बुद्ध विहारात दि. 17 नवंबर 25 ला पाली 1 ते 7 परिक्षेचे आयोजन केल्या गेले. या परिक्षेचे केंद्र प्रमुख दौलतराव कांबले आणि पर्यवेक्षक सुमेध लोने होते. पालीच्या विभिन्न परिक्षेत 81 सदस्यानी भाग घेतला. त्यामधे मुख्यत: पूर्व मुख्य अभियंता नरेन्द्र ताकसांडे, डॉ. सरोज आगलावे, डॉ. अशोकानंद देशभ्रतार, देवांगिनी कांबले, अलका गवई यांचा समावेश होता. या विभिन्न परिक्षा संपन्न करण्याकरिता वीरेंद्र अम्बुलकर आणि पूर्णिमा लांडगे यांनी परिश्रम घेतले.

भंते सत्यशील यांना बुद्धिस्ट स्टुडन्ट तर्फे अभिवादन

नागपूर : भंते सत्यशील हे जागतिक कीर्तीचे बौद्ध विद्वान डॉ. भदंत आनंद कौशल्यायन यांचे प्रथम शिष्य होते. भंतेजी यांनी बुद्धभूमी खैरी येथे स्थापन केलेल्या बौद्ध प्रशिक्षण संस्था महाविहारचे ते

अध्यक्ष होते. त्यांच्यासोबत स्वत: दहा वर्ष भिक्खू महिंद्र कौसल हे भिक्षू जीवन जगले. त्यांच्या निधनाने भिक्खू संघाची हानी झाली असे उद्गार आज खैरी येथील बौद्ध प्रशिक्षण विहाराला प्रत्यक्ष भेट देऊन बुद्धिस्ट स्टुडन्ट असोसिएशनचे अध्यक्ष भिक्खू महेंद्र कौशल, सचिव उत्तम शेवडे व नरेश मेश्राम यांनी काढले.

शिक्षकांच्या मूल्यवर्धन प्रशिक्षणामध्ये अंनिसचा वैज्ञानिक दृष्टिकोन

काटोल : येथील पंचायत समितीच्या प्रशिक्षण केंद्रामध्ये राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद महाराष्ट्र अंतर्गत तीन दिवसीय शिक्षकांचे मूल्यवर्धन प्रशिक्षण घेण्यात

आले. प्रशिक्षणाच्या समारोपीय सत्रामध्ये महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे जिल्हा कार्याध्यक्ष तथा नशाबंदी मंडळाचे नागपूर जिल्हा संघटक गौरव आळणे यांनी विद्यार्थ्यांमध्ये वैज्ञानिक दृष्टिकोन कसा विकसित करावा याविषयाचे उपस्थित शिक्षकांना सहप्रयोग प्रशिक्षण दिले. सोबतच सध्या विद्यार्थ्यांमध्ये वाढत्या व्यसन प्रवृत्तीला आळा घालण्यासाठी भारत सरकारच्या नशामुक्त भारत अभियान अंतर्गत व्यसनांचे प्रकार व दुष्परिणाम शिकवावे अशी माहिती आळणे यांनी दिली. यावेळी गटशिक्षण अधिकारी जावेद इक्बाल, शिक्षण विस्तार अधिकारी नरेंद्र बाढोले, अशोक कडू, माणिक कामडी, डेकाडे, शारदा वानखेडे, सुलभा राठोड, चित्रा लिखार, योगिता चंगोले, मनीषा मोहोड, वैशाली गहुकर, वृंदा चायकाटे, केले, देशमुख आदी शिक्षकांनी सहकार्य केले. प्रशिक्षणाला 150 हून अधिक उपस्थिती होती. कार्यक्रमाचे संचालन व आभार प्रदर्शन रूपसेन गायकवाड यांनी केले.

'विकसित भारत @2047' च्या संकल्पात महाराष्ट्राचे लक्षणीय योगदान : मंत्री पियुष गोयल

नवी दिल्ली : नवी दिल्लीतील प्रगती मैदानावर सुरू असलेल्या 44 व्या भारत आंतरराष्ट्रीय व्यापार मेळाव्यात आज केंद्रीय वाणिज्य व उद्योगमंत्री पियुष गोयल यांनी महाराष्ट्र दालनास भेट दिली. यावेळी त्यांनी राज्याच्या सर्वसमावेशक व सतत प्रगती करणाऱ्या विकासमॉडेलचे कौतुक केले आणि 'विकसित भारत @2047' च्या राष्ट्रीय संकल्पात महाराष्ट्राचे योगदान अत्यंत महत्त्वाचे व प्रेरणादायी असल्याचे प्रतिपादन केले. गोयल यांनी महाराष्ट्र दालनातील प्रत्येक विभागास भेट दिली. आणि कारागिर, स्वयं-सहाय्यता गटातील महिला उद्योजिका तसेच नवउद्योजकांशी थेट संवाद साधला.

पाचगाव शिवारातून दोन बालकामगारांची सुटका

कामगार विभाग आणि शिक्षण विभागाची संयुक्त कारवाई

नागपूर : कुही पोलीस स्टेशनच्या हद्दीत दोन अल्पवयीन बालमजुरांची सुटका करण्यात आली. सदर बालके एका सिमेंट विटा तयार करण्याचा कारखान्यामध्ये मजुरी

करीत असल्याचे निदर्शनास आले. अप्पर कामगार आयुक्त किशोर दहिफळकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली सहाय्यक कामगार आयुक्त राजदीप धुर्वे यांच्या आदेशान्वये कामगार विभागाने बालदिनाच्या अनुषंगाने बालकामगार शोध धाडसत्र आयोजित केले होते. या धाडसत्रात नागपूरच्या परिसरातील खडीखाणी, स्टोन क्रशर, वीटभट्टी तसेच सिमेंट उत्पादने कारखाने या ठिकाणी भेटी देण्यात आल्या. दरम्यान पाचगाव शिवारात लक्ष्मी इन्फ्राटेक (ब्रिक्स प्लॅन्ट) या कारखान्यात दोन किशोरवयीन मुले धोकादायक मशीनवर कष्टाचे काम करताना आढळून आली. या मुलांना ताब्यात घेऊन पोलीस स्टेशनला सादर करण्यात आले आणि मालक जगदीश सत्यनारायण बियाणी यांच्या विरोधात गुन्हा नोंदवण्यात आला. कामगार विभागाने शिक्षण विभाग व महिला व बालकल्याण विभागाला सोबत घेऊन संयुक्तपणे कारवाई करत या बालकांची बालमजुरीतून मुक्तता केली. कुही पोलीस ठाण्यात गुन्हा दाखल करण्यात आला. प्रत्यक्षात ही कारवाई दुकाने निरीक्षक श्रेणी 1 गायत्री दुबे यांचे नेतृत्वात दुकाने निरीक्षक निशांत शिंगाडे, अविनाश ढोके यांच्यासवे जिल्हा परिषदेच्या शिक्षण विभागाचे बालरक्षण समन्वयक प्रसेनजित गायकवाड यांनी केली.

इंदिरा गांधी यांच्या जयंतीनिमित्त राष्ट्रीय एकात्मता दिवसाची शपथ

नागपूर : राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठात भारताच्या माजी प्रधानमंत्री इंदिरा गांधी यांची जयंती राष्ट्रीय एकात्मता दिवस म्हणून बुधवार,(दि. 19 नोव्हेंबर) रोजी साजरी करण्यात आली. या निमित्ताने विद्यापीठाच्या जमनालाल बजाज प्रशासकीय भवनातील सभागृहात राष्ट्रीय एकात्मता दिवसाची शपथ घेण्यात आली.

कार्यक्रमाला कार्यकारी कुलगुरू डॉ. माधवी खोडे चवरे (भाप्रसे), कुलसचिव डॉ. राजू हिवसे, वित्त व लेखा अधिकारी हरीश पालीवाल यांची प्रामुख्याने उपस्थिती होती. महाराष्ट्र शासनाच्या सामान्य प्रशासन विभागाद्वारे 27 डिसेंबर 2024 रोजी निर्गमित परिपत्रकानुसार इंदिरा गांधी यांची जयंती राष्ट्रीय एकात्मता दिवस म्हणून राष्ट्रीय एकात्मता दिवसाची शपथ घ्यावयाची असते. या अनुषंगाने कुलगुरू डॉ. माधवी खोडे चवरे (भाप्रसे) यांनी राष्ट्रीय एकात्मता दिवसाच्या शपथेचे वाचन केले. तत्पश्चात सभागृहात उपस्थित विविध प्राधिकारणींचे सदस्य, विविध विद्याशाखांचे अधिष्ठाता, विविध शैक्षणिक विभागांचे प्रमुख, शिक्षक, अधिकारी, कर्मचारी व विद्यार्थ्यांनी राष्ट्रीय एकात्मता दिवसाच्या शपथेचे सामूहिक वाचन केले. कार्यक्रमाला विविध प्राधिकरणाचे सदस्य, विविध विद्या शाखांचे अधिष्ठाता, विविध शैक्षणिक विभागांचे प्रमुख, शिक्षक, अधिकारी, कर्मचारी व विद्यार्थ्यांची उपस्थिती होती.

संघमित्र बुद्ध विहार युथ कार्यकारिणी जाहीर

नागपूर : भारतीय बौद्ध महासभा संघमित्र बुद्ध विहार, महेंद्र नगर, टेका, नागपूर नवनियुक्त पदाधिकारी अध्यक्ष सिमरन वंजारी, उपाध्यक्ष अश्विनि भांगे, सचिव वर्षा रामटेके, सहसचिव हेमलता जांभुळकर, माया शंभरकर, कोषाध्यक्ष छाया गजभीये, कार्यकारी सदस्य ममता सोमकुवर, आम्रपाली बागडे. नवनियुक्त पदाधिकारी यांचा सत्कार करण्यात आला. या कार्यक्रमास भा. बौद्ध महासभेचे केंद्रीय संघटक, इंजी. पद्माकर गणवीर, जिल्हा सचिव गंगाधर कांबळे, विभाग सचिव नरेंद्र थुल, अतुल खोब्रागडे, डॉ. भन्ते चंद्रभागा वानखेडे, पपिता खोब्रागडे, महानगर जिल्हा महिला अध्यक्षा उपस्थित होते. बुद्ध वंदनेने कार्यक्रमाची सुरूवात करण्यात आली. प्रास्तविक गंगाधर कांबळे यांनी केले. कार्यकारीणी सदस्य यांचा पुष्प देऊन सत्कार करण्यात आला. पद्माकर गणवीर यांनी महाउपासिका मीरा आंबेडकर अर्थात दि बुद्धीस्ट सोसायटी ऑफ इंडियाचा दस्तावेज पहिली आवृतीची प्रत अध्यक्षा सिमरण वंजारी यांना सर्व प्रमुख पाहुणे यांचे हस्ते भेट दिली. तसेच भा.बौ. महासभाद्वारा अभिनंदन पत्रे देऊन शुभेच्छा दिल्या. बौद्धाचे संस्कार विधी या विषयावर सरोज राजवंश यांनी मार्गदर्शन केले. तसेच भन्ते डॉ. चन्द्रकीर्ती यांनी धम्मदेशना मध्ये गर्भसंस्कार, नामकरण संस्कार, विद्यारंभ विधी, प्रवज्या, विवाह, मृत्यूसंस्कार यावर सखोल मार्गदर्शन केले. पद्माकर गणवीर, पपिता खोब्रागडे यांनी आपले मनोगत व्यक्त केले. संचालन वर्षा रामटेके यांनी केले. आभार सिमरण वंजारी यांनी मानले. बहुसंख्येने उपासक-उपासिका उपस्थित होते. सरंणत्तय गाथा घेऊन कार्यक्रमाची सांगता करण्यात आली.

निधन वार्ता

शारदाताई भोसले

नागपूर : नरखेड येथील रहिवासी शारदाबाई नारायणराव भोसले यांचे निधन झाले. साईकृपा सोसायटी नरेंद्र नगर येथील रहिवासी शारदा भोसले या मृत्यूसमयी 82 वर्षाच्या होत्या. मानेवाडा घाटावर अंत्यसंस्कार करण्यात आले.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर पुतळा सुशोभीकरण मनपा आयुक्तांना आठ दिवसाचा अल्टिमेटम

परभणी : गेल्या सात महिन्यापासून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर पूर्णाकृती पुतळा परिसरात सुशोभिकरणाची मागणी जैसे थे आहे. मनपाच्या या ढिसाळ नियोजनाबद्दल रोष व्यक्त करत परभणीतील विविध संघटनेच्या वतीने धम्म मैत्री संवाद अभियान माध्यमातून लक्षवेधी निवेदनाद्वारे आठ दिवसात कार्यवाही करण्याची मागणी केली आहे. हे शेवटचे निवेदन असून या नंतर आंदोलनात्मक पवित्रा घेणार असल्याचे निवेदनात नमूद केले आहे.
भारतीय घटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पूर्णाकृती पुतळ्याजवळ कंपाउंडवॉल लगत असलेले स्टील साखळी पोल उखडले असून पुतळ्याचे विद्रूपीकरण होत आहे. यापूर्वी देखील मागील सात महिन्यात दोनदा निवेदन दिले. एकदा उपोषणही केले, परंतू मनपा प्रशासनाने कुठलीच कार्यवाही केली नाही. या बद्दल समाजात मनपाच्या विरोधात तीव्र असंतोष निर्माण झाला आहे. सदरील ठिकाणी नव्याने मजबूत पोल उभारण्यात यावेत या कामासाठी तत्काळ दखल घेऊन संबंधितांना आदेश द्यावेत. या नंतर आम्ही निवेदन देणार नाही. आपण आठ दिवसात कार्यवाही करावी असा अल्टिमेटम मनपा आयुक्त नितीन नार्वेकर यांना दिलेल्या निवेदनातून केला आहे. या वेळी धम्म मैत्री संवाद अभियान निमंत्रक संजय बगाटे, जनसेवक धम्मदिप रोडे, गौतमदादा भराडे, धम्मदीप मोगले, सुदामराव तूपसुंदरे, विठ्ठल नंद, उमेश शेळके, संतोष जगधने, अनुरथ बनसोडे, विजय सावंत, राहुल घनसावंत, राजेश रगडे, गौतम पंडित, भूषण मोरे, सुभाष सडेगावकर, अरुण रणखांबे, शेख मुन्ना, संजय टेकुळे, भाऊराव सावने, यशवंत घोडके, वाघमारे संजय, संघरत्न खिल्लारे, माणिक धाबाले, शुभम गेंदे, दशरथ कदम, मुकेश सदर, आदी फुले, शाहू, आंबेडकरी चळवळीतील कार्यकर्ते पदाधिकारी उपस्थित होते.

बहुजन सौरभ

इथे संपर्क साधावा

- **प्रवीण गायकवाड** 09850301528 विश्वकर्मा नगर, कुकडे लाऊड, वंजारीनगर, एम्प्रेस मिल कॉलनी
- **निलेश कांबळे** मो नं. 94236 34976 **एरिया :** उंटखाना, दत्तात्रयनगर, सुभेदार ले आउट , म्हाळगीनगर
- **सुनील कुंभारे** मो नं. 98238 94329
- **विशाखा नारायणे** मो नं 99602 41648 **एरिया :** जोगी नगर , काशी नगर, धाडीवाल ले आऊट, सुयोग नगर, रानवाडी
- **प्रमोद चहांदे** मो नं 9273170800 जोगी नगर, धाडीवाल ले आऊट, संयोग नगर, नरेंद्र नगर,
- **चंदू नगरारे** मो नं. 9975968852 शताब्दी नगर, काशी नगर, अभयनगर, जयवंतनगर, भीम नगर, जोगी नगर.
- **निलेश वालदे** मो.नं.9764772886 मोहन नगर. गौतम नगर, गड्डीगोदाम परिसर
- **मसारकर** 918080158604 धाडीवाल ले आउट.
- **लिना विनोद भोवते** मो.नं. 9021770694 इंदोरा, जरीपटका, भीमचौक, नाराघाट.
- **प्रविण राजाराम ठवरे** मो.नं. 9372331798 मॉडेल टॉऊन, बेझनबाग.
- **रितेश अनिल बोदेले** मो.नं. 9511843694 WCL पॉव ग्रीड
- **गगन प्रताप नाहारकर** मो.नं. 8793389936 मेकोसाबाग, नवा नकाशा.
- **प्रमोद बागडे** मो.नं. 9764973627 इंदोरा, सुगत नगर.
- **बी प्रकाश राव** मो.नं. 9022621075 भीमचौक, बेझनबाग, मेकोसाबाग.
- **पुष्पीत कराडे** मो.नं. 8055416108 वैशाली नगर, राणी दुर्गावती चौक.
- **राहुल राजकुमार जांबुळकर** मो.नं. 9673392025 नारी.
- **श्रीकांत वासनिक** मो.नं. 9767624345 काचीपूरा, बाबूळखेडा, पार्वती नगर, रमा नगर, जय भिम नगर.
- **मंगेश शंभरकर** मो.नं. 9970258703 नरेंद्र नगर, सुयोग नगर, भिम नगर, शताब्दी नगर.
- **निळकंठ वि. जवादे** मो.नं. 9623773365 रमा नगर, मनीष नगर.
- **विनोद कृष्णराव डूले** वेदांगा न्यूजपेपर, झिंगाबाई टाकळी, गोधनी रोड, . 7447767922
- **आशिष थुल** 9423400956 धरमपेठ, आंबेडकरनगर
- **राम मानवटकर** 8626037360, न्यू. मनिष नगर
- **अमन शरणागत** 9575673895 टेकअप सिटी , दिघोरी, बहादूरा पेपर एजन्सी,
- **राहुल आठवले** 8485854398 संबोधी बुद्ध विहार, गिट्टीखदान, काटोल रोड, नागपूर
- **दिगाबर पांडुरंग वासनिक** 9561974131 454- नविन सुभेदार ले आऊट दिनेश पेपर एजन्सी
- **गौतम भीमराव मेश्राम** जयवंत नगर , अभयनगर 9975941830
- **स्वप्निल वाढबुधे** न्यू अमर नगर, शेष नगर, विठ्ठल नगर, सिद्धेश्वरी नगर, चक्रपाणी नगर, गजानन नगर. मो. 96046 54382
- **योगेश मेहर** टेक ऑफ सिटी, बहादुरा परिसर मो. 919552971648
- **दिनेश टेंभुर्णे** इंदोरा, लष्करी बाग, बेझनबाग, पी. डब्ल्यू एस. कॉलेज परिसर मो. 8806511702
- **गजानन गायकवाड** कार्तिक मार्टट्ट , बेसा सेंटर, पेट्रोल पंप जवळ, बेसा 9921552488
- **राजेश नंदनवार** राहुलनगर, सोमलवाडा मो.न. 9850335018
- **विनायक हाडके** प्रतापनगर मो.न.9545750757

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एम.आय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. **RNI No. MAHMAR 2020/84035** Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648